

Topoteka dvaju osječkih naselja: Drvljanik i Senjak

Stojadinović, Zorica

Undergraduate thesis / Završni rad

2020

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:142:421306>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-11-30**

FILOZOFSKI FAKULTET
SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU

Repository / Repozitorij:

[FFOS-repository - Repository of the Faculty of Humanities and Social Sciences Osijek](#)

Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku
Filozofski fakultet u Osijeku
Preddiplomski studij Informatologije
Zorica Stojadinović

Topoteka dvaju osječkih naselja: Drvljanik i Sjenjak

Završni rad

izv. prof. dr. sc. Jelena Lakuš

Osijek, 2020.

Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku

Filozofski fakultet u Osijeku

Odsjek za Informacijske znanosti

Preddiplomski studij Informatologije

Zorica Stojadinović

Topoteka dvaju osječkih naselja: Drvljanik i Sjenjak

Završni rad

Društvene znanosti

Informacijske i komunikacijske znanosti

Knjižničarstvo

izv. prof. dr. sc. Jelena Lakuš

Osijek, 2020.

IZJAVA

Izjavljujem s punom materijalnom i moralnom odgovornošću da sam ovaj rad samostalno napravio te da u njemu nema kopiranih ili prepisanih dijelova teksta tuđih radova, a da nisu označeni kao citati s napisanim izvorom odakle su preneseni.
Svojim vlastoručnim potpisom potvrđujem da sam suglasan da Filozofski fakultet Osijek trajno pohrani i javno objavi ovaj moj rad u internetskoj bazi završnih i diplomskih radova knjižnice Filozofskog fakulteta Osijek, knjižnice Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku i Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu.

U Osijeku, datum

15.09.2020.

Zorica Stojadinović, 0122223515
ime i prezime studenta, JMBAG

Sadržaj

Sažetak	5
1. Uvod	6
2. Arhivi i vrste arhivskoga gradiva	7
2.1. Slikovno i drugo arhivsko gradivo	7
2.2. Zavičajna zbirka u baštinskim ustanovama	8
3. Digitalizacija arhivskoga gradiva	9
3.1. Važnost digitalizacije	10
3.2. Primjeri projekata digitalizacije	11
3.3. Zakonski okvir, pravilnici i smjernice	14
4. O platformi Topoteka	15
4.1. ICARUS HRVATSKA	16
4.2. Časopis @rhivi	18
4.3. Primjeri već izrađenih topoteka u Hrvatskoj	20
4.4. Topoteka kao digitalni arhiv	25
5. Topoteka dvaju osječkih naselja: Drvljanik i Sjenjak	26
5.1. Faze izradbe Topoteke	27
5.1.1. Registracija Topoteke	27
5.1.2. Uključivanje lokalne zajednice	28
5.1.3. Građa za izradbu Topoteke, njezin odabir i kriteriji odabira	29
5.1.4. Skeniranje građe	31
5.1.5. Plan Topoteke	32
6. Zaključak	34
Popis literature	36
Prilozi	42

Sažetak

Rad pojašnjava osnovne pojmove arhiva i arhivskoga gradiva te daje pregled zakona, smjernica i pravilnika koje se na njega odnose. Naglasak je na digitalizaciji arhivskoga gradiva, pa se stoga pojašnjava njezina važnost te se predstavljaju dosadašnji najrelevantniji projekti digitalizacije. Posebna pozornost usmjerava se na zajednicu ICARUS HRVATSKA, njihov časopis @rhivi i inovativnu platformu Topoteka koja pomaže očuvanju kulturno-povijesne građe u njezinu digitaliziranom obliku i u mrežnom okruženju. Nakon što su predstavljeni primjeri već izrađenih topoteka, u središnjem se dijelu rada predstavlja potreba i važnost izradbe topoteka manjih zajednica, kao što su dva osječka naselja Drvljanik i Sjenjak. U radu se pojašnjavaju faze izradbe buduće Topoteke dvaju osječkih naselja: Drvljanik i Sjenjak: registracija Topoteke, uključivanje lokalne zajednice u izradbu Topoteke, do sada prikupljena građa, njezin odabir i kriteriji odabira, skeniranje građe i izradba plana Topoteke. U zaključku se ukazuje na važnost i korisnost ovakvih topoteka za očuvanje lokalnog i zavičajnog identiteta neke zajednice.

Ključne riječi: topoteka, arhivsko gradivo, kulturna baština, digitalizacija, osječka naselja Drvljanik i Sjenjak

1. Uvod

Projekti digitalizacije građe su mnogobrojni, a provode se radi stvaranja mreže korisnika, povećanja prepoznatljivosti zajednice ili zaštite građe te pridonose većoj dostupnosti građe. Udruga ICARUS Hrvatska, o kojoj će u radu biti više riječi kasnije, igra važnu ulogu u digitalizaciji građe i poticanju suradnje među baštinskim ustanovama i imateljima arhivskoga gradiva te osvještava javnost o važnosti izvornih arhivskih zapisa i poboljšanju dostupnosti kulturne baštine za korisnike. Upravo to postiže se i jednim od projekata, a to je platforma Topoteke kojom je omogućena kreativna prezentacija digitalnog gradiva kroz jednostavno sučelje koje je lako dostupno korisnicima. Topoteku mogu izraditi udruge, privatne osobe ili institucije, a u tome im mogu pomoći razni zakoni, propisi i smjernice koje se odnose na prezentaciju i obradu materijala, arhive i arhivsko gradivo, kao što su primjerice Zakon o autorskom pravu, Zakon o arhivima i arhivskom gradivu i IFLA-ine Smjernice za projekte digitalizacije. Ovaj rad se bavi procesom izrade Topoteke na digitalnoj platformi te svim čimbenicima koji su važni za taj proces, ističući na taj način važnost digitalizacije građe ponajprije njezina očuvanja radi, ali i radi očuvanja lokalnog, zavičajnog i nacionalnog identiteta neke zajednice. Prvo poglavlje posvećeno je pojmu arhivskoga gradiva i arhiva kao ustanova koje čuvaju gradivo i bave se njegovom digitalizacijom. U drugom poglavlju riječ je o važnosti digitalizacije građe radi očuvanja iste. Treće poglavlje nastoji objasniti što je to Topoteka i koja je njezina svrha i važnost. Nadalje, u posljednjem poglavlju rada naglasak je na Topoteci dvaju osječkih naselja: Drvljanik i Sjenjak i procesu njezina osmišljavanja i potencijalne izradbe. Nabrojane su sve faze u kojima se ovaj proces odvijao, a to su: registracija Topoteke, kako bi ista bila trajno pohranjena na platformi i besplatno dostupna svima zainteresiranima, uključivanje lokalne zajednice bez koje izradba Topoteke ne bi bila moguća, odabir i kriteriji odabira relevantne građe koja bi na najbolji mogući način prikazala povijesne vrednote dvaju naselja i njihov život tijekom nekoliko desetljeća, skeniranje građe, odnosno njezina digitalizacija, kako bi se mogla koristiti u digitalnom okruženju te naposljetku izrada plana Topoteke koji za sada obuhvaća plan opisa fotografija i ostalih dokumenata na samoj platformi kako bi se građa mogla što lakše pretražiti. U zaključku se nastoji ukazati na važnost izradbe ovakvih topoteka te njihov značaj za lokalnu zajednicu i izgradnju njihova lokalnog, pa i šireg zavičajnog i nacionalnog identiteta. Jednako se tako ukazuje na važnost stvaranja digitaliziranih sadržaja koji na taj način mogu doći do velikog broja korisnika.

2. Arhivi i vrste arhivskoga gradiva

Arhivom se smatra ustanova koja ima zadaću čuvati, obrađivati i dati na korištenje dokumentarno i arhivsko gradivo, a može biti pravna osoba ili arhiv u sastavu kako je propisano Zakonom o arhivima i arhivskom gradivu, članak 3.¹ Prema istom Zakonu (čl.3.) postoji dokumentarno gradivo koje može biti na bilo kojem mediju, a izrađuju ih fizičke ili pravne osobe prilikom obavljanja svojih djelatnosti dok javno arhivsko gradivo izrađuju tijela javne vlasti.² Članak 8. ovog zakona propisuje da dokumentarno gradivo može biti u digitalnom obliku u svrhu zaštite, dostupnosti ili drugo pod uvjetom da se što bolje sačuvaju svojstva, sastavnice i druge osobine izvornoga gradiva.³ Javno arhivsko gradivo, kao „odabrano dokumentarno gradivo nastalo ili prikupljeno djelatnošću tijela javne vlasti ili je u vlasništvu Republike Hrvatske po bilo kojoj osnovi“,⁴ može se koristiti od njegova nastanka ukoliko nema ograničene dostupnosti ili tajne podatke koji se mogu koristiti tek nakon 40 godina od nastanka kako propisuje članak 18. ovoga Zakona.⁵ Ako govorimo o privatnom arhivskom gradivu, prema ovom Zakonu (čl. 28.), posjednici takvoga gradiva sami moraju odrediti uvjete korištenja toga gradiva.⁶ Bilo da je privatno ili javno, arhivsko gradivo može biti raznoliko, od novina i pisama do filmova i fotografija. U sljedećem poglavlju govorit će se najvećim dijelom o slikovnom arhivskom gradivu budući da su u pripremi Topoteke, središnje teme ovog završnog rada, korištene većinom fotografije koje su slikovnog karaktera pa je stoga važno razumijevanje ovoga pojma.

2.1. Slikovno i drugo arhivsko gradivo

Slikovno arhivsko gradivo je gradivo nastalo slikanjem, fotografiranjem, crtanjem i sl., a odnosi se i na razglednice, litografije te skenirane fotografije i slike.⁷ U većini se hrvatskih arhiva čuvaju bogate zbirke slikovnoga gradiva.⁸ Tako, primjerice, Hrvatski državni arhiv

¹Zakon o arhivskom gradivu i arhivima: Hrvatski Sabor, 2020. URL: <https://www.zakon.hr/z/373/Zakon-o-arhivskom-gradivu-i-arhivima> (2020-07-26)

² Isto.

³ Isto.

⁴ Isto.

⁵ Isto.

⁶ Isto.

⁷Modrušan, Martin. Slikovno arhivsko gradivo. // Vjesnik istarskog arhiva 6-7(2001), str. 395. URL: <http://ipd-ssi.hr/Casopisi/VIA/svezak6-7/9modrusan.pdf> (2019-06-20)

⁸ Isto, str. 396.

posjeduje Zbirku fotografija, Grafičku zbirku, Zbirku grbovnica, Zbirku karata i sl.⁹ Zbirka fotografija sadržava fotografije različitoga sadržaja, formata i kvalitete dok Zbirka razglednica prikazuje mjesta u Republici Hrvatskoj.¹⁰ Državni arhiv u Osijeku također posjeduje brojne zbirke slikovnoga gradiva pa tako, na primjer, zbirka Osijek na fotografijama okuplja fotografije grada Osijeka na jednome mjestu.¹¹ Nadalje, zbirka razglednica - Sakuntala park u Osijeku - sadrži fotografije 48 povijesnih vizura Sakuntale,¹² a kulturna i prosvjetna djelatnost Državnog arhiva u Osijeku predstavljena je kroz istoimenu zbirku fotografija.¹³ Navedeni su primjeri samo neki od primjera slikovnih zbirki koje se mogu pronaći na stranicama Državnog arhiva u Osijeku i koji svi redom imaju osobit značaj kada govorimo o očuvanju kulturne baštine i promociji lokalnih zajednica.

U arhivima se, osim slikovnog, čuvaju i brojne druge vrste arhivskoga gradiva, kao što su audiovizualna djela, rukopisi, knjige, periodičke publikacije, poslovna dokumentacija, pisma i drugo.

Gradivo se u arhivima daje na korištenje najčešće u službene ili znanstvene svrhe kao i za potrebe nastavnog procesa te potrebe izložbi i zaštite osobnih prava i drugo.¹⁴ U kontekstu izrada topoteka, ovakve zbirke mogu puno pomoći pri oblikovanju topoteke kao zavičajne zbirke.¹⁵

2.2. Zavičajna zbirka u baštinskim ustanovama

Zavičajna zbirka je zbirka u baštinskim ustanovama koja sadrži u svome fondu građu „koja se odnosi na specifičnu geografsku, političku, povijesnu, kulturnu ili pak gospodarsku

⁹Zbirke arhivskoga gradiva. URL: <http://www.arhiv.hr/hr-hr/Istražite-gradivo/Što-čuvamo/Kako-je-gradivo-organizirano/Zbirke-arhivskoga-gradiva> (2019-07-20)

¹⁰Isto.

¹¹HR-DAOS-964 -2 Osijek na fotografijama. Državni arhiv u Osijeku. URL: <https://www.dao.hr/index.php/hr-daos-964-2-osijek-na-fotografijama> (2020-07-26)

¹²HR-DAOS-2092 Zbirka razglednica - Sakuntala park u Osijeku – 48 povijesnih vizura. Državni arhiv u Osijeku. URL: <https://www.dao.hr/index.php/hr-daos-2092-zbirka-razglednica-sakuntala-park-u-osijeku-48-povijesnih-vizura> (2020-07-26)

¹³HR-DAOS-1943 Prosvjetno-kulturna djelatnost Državnog arhiva u Osijeku - zbirka fotografija. Državni arhiv u Osijeku. URL: <https://www.dao.hr/index.php/hr-daos-1943-prosvjetno-kulturna-djelatnost-drzavnog-arhiva-u-osijeku-zbirka-fotografija> (2020-07-26)

¹⁴Pravilnik o korištenju arhivskoga gradiva. Zagreb: Ministarstvo kulture, 2019. URL: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/full/2019_12_121_2401.html (2020-07-20)

¹⁵HR-DAOS-1943 Prosvjetno-kulturna djelatnost Državnog arhiva u Osijeku - zbirka fotografija. Državni arhiv u Osijeku. URL: <https://www.dao.hr/index.php/hr-daos-1943-prosvjetno-kulturna-djelatnost-drzavnog-arhiva-u-osijeku-zbirka-fotografija> (2020-07-26)

sredinu.¹⁶ Ona služi kao izvor za istraživanje kulture, povijesti, genealogije i slično. Najčešće je to mjesto ili pokrajina u kojoj se nalazi baštinska ustanova koja izrađuje zbirku koja može biti lokalnog, subregionalnog ili pak regionalnog karaktera dok gradivo u ovakvoj zbirci može biti na bilo kojem mediju ako je nastalo ili da je objavljeno na teritoriju koji se smatra zavičajem ili bilo gdje u svijetu, a odnosi se na zavičaj.¹⁷ Strane zavičajne zbirke prikupljaju osobne ili obiteljske dokumente kao i drugu relevantnu arhivsku građu koja je vezana za privatni život ljudi u zavičaju. Važno je reći kako u Republici Hrvatskoj takvo gradivo prikupljaju arhivi, a jednom uključeno gradivo trajno se čuva u fondu.¹⁸ Arhivi svoje gradivo mogu ustupiti na objavljivanje prilikom izrade topoteka koje mogu biti zamišljena kao digitalizirana zavičajna zbirka, a na obostranu korist budući da je digitalizacija arhivskoga gradiva nužna za očuvanje istog o čemu će se više govoriti u sljedećem poglavlju.

3. Digitalizacija arhivskoga gradiva

Dugi niz godina se gradivo konstantno prenosi na druge medije pa su tako u početku to bili mikrofilmovi jer, naravno, današnje mogućnosti nisu bile dostupne, a u Republici Hrvatskoj taj proces je potaknut ratnim zbivanjima kada su stručnjaci nastojali na taj način sačuvati važne podatke o građi.¹⁹

Informacijske ustanove danas stoje pred mnogim izazovima. Neki od njih su nedostatne financije, problemi organizacije informacijskih službi i usluga te problemi koji se tiču upravljanja.²⁰ No, u digitalnom dobu pojavljuje se još jedan problem kojeg do sada nije bilo, a to je da se pred informacijske stručnjake stavlja zadatak očuvanja kulturne baštine u digitalnom obliku i otkrivanje novih mogućnosti ostvarivanja istog.²¹ Na taj način se stvara sadržaj kojeg korisnici mogu koristiti, a uključuju sliku, zvučne zapise, animacije, tekstualne zapise i dr. Predstavljanje baštinskih zbirki procesom digitalizacije može se obaviti na kreativan i

¹⁶ Zavičajna zbirka. // Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje, Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2019 URL: <http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=66968> (2019-06-30)

¹⁷ Isto.

¹⁸ Isto.

¹⁹ Katić, Tinka. Digitalizacija stare građe. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 3-4 46(2003), str. 35. URL: <http://eprints.rclis.org/5593/> (2019-06-25)

²⁰ Aparac - Jelušić, Tatjana. Digitalna baština u nacionalnim programima. URL: http://dzs.ffzg.unizg.hr/text/aparac_1997_2.htm (2019-06-17)

²¹ Isto.

inovativan način.²² Takav proces može biti uspješan samo ukoliko se pravilno odgovori na pitanja što, kako i zašto digitalizirati.²³

Osnovna svrha digitalizacije je, dakako, zaštita i očuvanje gradiva. Njom se smanjuje korištenje izvornika te se on duže i lakše može sačuvati,²⁴ no sam prijenos materijala na drugi medij, kao npr. CD, neće imati dugoročan značaj za njegovo očuvanje budući da takve tehnologije zastarijevaju. Nadalje, digitalizacija omogućava prezentaciju zbirki širokom krugu korisnika na razne zanimljive načine, a digitalizirano gradivo predstavlja neku ustanovu ili zajednicu online pa samim time ustanova povećava svoju vidljivost i tako privlači nove korisnike. Još jedan od razloga za digitalizaciju je upotpunjavanje fonda i suradnja kao i stvaranje novih proizvoda i usluga,²⁵ pa je stoga važno, upravo kroz suradnju, potražiti one koji mogu pomoći u postizanju toga cilja, tim više što je digitalizacija skup i nerijetko dugotrajan proces.

U Republici Hrvatskoj postoji veliko bogatstvo zbirki koje se čuvaju u arhivima i drugim ustanovama, a kako bi ju približili javnosti i korisnicima potrebno ju je digitalizirati. U Republici Hrvatskoj proces digitalizacije građe započeo je 1990-ih godina. U početku se radilo o vrlo maloj količini građe, a obrazovanjem knjižničara situacija se počela znatnije razvijati. Konferencija *LIDA: Libraries in the Digital Age* znatno je doprinijela u obrazovanju stručnjaka u području digitalizacije građe.²⁶

3.1. Važnost digitalizacije

Očuvanje kulturne baštine, posebice digitalne, vrlo je važan čimbenik u radu kako arhiva tako i drugih baštinskih ustanova stoga informacijski stručnjaci pokreću brojne projekte i programe kako bi očuvali kulturno blago svojih ustanova. Njihove zadaće su prikupljanje, organiziranje, čuvanje, zaštita i uporaba gradiva što iziskuje puno vremena, energije i financija. Pri obavljanju tih zadaća pomaže informacijska tehnologija koja se iskorištava za pohranu,

²²Seiter-Šverko, Dunja. Nacionalni program digitalizacije arhivske, knjižnične i muzejske građe i projekt "Hrvatska kulturna baština". // Vjesnik bibliotekara hrvatske 2 55(2012), str. 1-2 URL: https://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=156958 (2019-06-29)

²³Katić, Tinka. Digitalizacija stare građe. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 3-4 46(2003), str. 33. URL: <http://eprints.rclis.org/5593/> (2019-06-25)

²⁴Smjernice za odabir građe za digitalizaciju. Ministarstvo Republike Hrvatske, 2007. URL: http://www.kultura.hr/content/download/596/7925/file/smjernice_odabir.pdf (2019-06-28)

²⁵ Isto.

²⁶Seiter-Šverko, Dunja. Nacionalni program digitalizacije arhivske, knjižnične i muzejske građe i projekt "Hrvatska kulturna baština". // Vjesnik bibliotekara hrvatske 55 2(2012), str. 6. URL: https://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=156958 (2019-06-29)

digitaliziranje, zaštitu, osmišljavanje usluga i drugo te u očuvanju gradiva i zbirki. Svaka zajednica bilo na lokalnom ili nacionalnom nivou traga za elementima identiteta, a njega može pronaći kroz uporabu tehnologije pomoću koje na kreativan način može predstaviti jezičnu raznolikost, obrazovne, kulturne, znanstvene ili bilo kakve druge sadržaje.

U Hrvatskoj je pokrenuto nekoliko projekata za izgradnju digitalnih zbirki već 1997. godine, no one su uglavnom ostale poznate samo u krugu onih koji su na njima radili. Najveći problem je, dakako bio nedostatak financijskih sredstava, ali i nedostatak osposobljenih djelatnika i opreme koji su nužni kako bi svaki projekt bio uspješan.²⁷ S vremenom se, međutim, uviđala sve veća važnost digitalizacije kao načina očuvanja gradiva te se počinju pokretati brojni projekti. Neki od njih bit će predstavljani u poglavlju koje slijedi.

3.2. Primjeri projekata digitalizacije

Kao što je prethodno rečeno, projekti koji se bave digitalizacijom i kreiranjem digitalnih zbirki radi očuvanja kulturne baštine u digitalnom obliku mnogobrojni su. U osmišljavanju i provođenju projekata sudjeluju Ministarstvo kulture Republike Hrvatske, arhivi, muzeji, knjižnice i razne druge ustanove koje na taj način nastoje očuvati, promovirati i približiti korisnicima svoje zbirke. U ovom poglavlju spomenuto je nekoliko odabranih primjera koji prikazuju koliko se u Hrvatskoj radi na digitalizaciji raznovrsnog gradiva i građe, no važno je napomenuti da ovo nisu jedini projekti te da ih ima još mnogo.

Projekt „Hrvatska kulturna baština“ pokrenulo je Ministarstvo kulture Republike Hrvatske, Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu, Hrvatski državni arhiv i Muzejski dokumentacijski centar 2006. godine. Temelj za pokretanje ovoga projekta bilo je donošenje dokumenta *Nacionalni program digitalizacije arhivske, knjižnične i muzejske građe*.²⁸ Ovaj se projekt provodio od 2007. do 2009. godine, a njegova svrha je bila stvaranje digitalnih zbirki arhivske, knjižnične i muzejske građe. Nadalje, na portalu „Kultura.hr“, kojemu se može pristupiti na linku <http://www.kultura.hr/>, ustanove mogu pohraniti svoju digitaliziranu građu i, putem ovog portala, pretraživati zbirke na jednom mjestu, a pohranjeni su sadržaji tekstualnog, video i audio te slikovnog oblika. Korisnicima se nudi mogućnost pretraživanja

²⁷Aparac - Jelušić, Tatjana. Digitalna baština u nacionalnim programima. URL: http://dzs.ffzg.unizg.hr/text/aparac_1997_2.htm (2019-06-17)

²⁸Nacionalni program digitalizacije arhivske, knjižnične i muzejske građe. Zagreb: Ministarstvo kulture Republike Hrvatske, 2006.

zbirki u Vremeplovu ili zemljopisni pregled na Karti kulturne baštine.²⁹ Prva faza projekta dovršena je 2009. godine, no rad na projektu time nije završio već se nastavlja kroz provedbu edukacije, pripremu za uvrštavanje u Europeanu³⁰ te daljnjim poticanjem digitalizacije građe i radom na portalu.³¹

Primjer projekta digitalizacije je i projekt „Zajednica kao prilika – kreativna arhivska i korisnička mreža.“ Cilj ovog projekta je međunarodno povezivanje imatelja arhivskog gradiva i ustanova kako bi se razvila svijest o vrijednosti i važnosti očuvanja kulturne baštine.³² Aktivnosti ovog projekta su MOMatoni, MOMškole, Avantura u arhivu, a postoji i topoteka projekta naziva „Podijelite sjećanje na vlastitu povijest“.³³ Kroz provedbu projekta otkriveno je da postoje novi oblici suradnje arhiva i obrazovnih ustanova kao na primjer suradnja škole s arhivima na Topoteci i aktivnosti Avantura u arhivu. Projekt je trajao od 2014. do 2018. godine.³⁴

Portal digitaliziranih novina „Stare hrvatske novine“ okuplja digitalizirane stare hrvatske novine koje su izlazile u razdoblju od davne 1789. pa sve do 1945. godine.³⁵ Portal je kreiran 2010. godine u sklopu već spomenutog projekta „Hrvatska kulturna baština“, a održava ga Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu kontinuirano provodeći digitalizaciju starih novina Knjižnice, ali i drugih ustanova.³⁶ Cilj projekta je omogućiti cjeloviti i olakšan pristup starim hrvatskim novinama za korisnike, a tome doprinosi i činjenica da je, prema posljednjim navedenim podacima, 2017. godine na portalu bilo pretraživo 191 100 stranica digitaliziranih novina koje su korisnici mogli pretraživati prema naslovu, datumu ili mjestu izdavanja.³⁷ Vrlo sličan portal je, također, u sklopu projekta „Hrvatska kulturna baština“, nastao 2009. godine, a okuplja na jednome mjestu digitalizirane stare hrvatske časopise Nacionalne i sveučilišne

²⁹ Seiter-Šverko, Dunja. Nacionalni program digitalizacije arhivske, knjižnične i muzejske građe i projekt „Hrvatska kulturna baština“. // Vjesnik bibliotekara hrvatske 55, 2(2012), str 5-15. URL: https://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=156958 (2019-06-29)

³⁰ Europeana je međunarodni projekt pokrenut u Nizozemskoj, a cilj mu je učiniti dostupnim na jednom mjestu što više knjiga, glazbe i ostalih materijala od povijesnog i kulturnog značaja. U suradnji s europskim arhivima, knjižnicama i muzejima prikupljaju materijale koji pomažu korisnicima pri zaposlenju, edukaciji i istraživanjima. About us. URL: <https://www.europeana.eu/en/about-us> (2020-07-28)

³¹ Organizacija. URL: <http://www.kultura.hr/O-nama/Organizacija> (2019-03-08)

³² Zajednica kao prilika - kreativna arhivska i korisnička mreža. URL: <http://deskkultura.hr/hr/projekti/natjecaj-veci-projekti-suradnje/zajednica-kao-prilika-kreativnaarhivska-i-korisnicka-mreza> (2020-07-20)

³³ Isto.

³⁴ Isto.

³⁵ Stare hrvatske novine. Portal digitaliziranih novina. URL: <http://dnc.nsk.hr/Newspapers/Default.aspx> (2019-08-06)

³⁶ Isto.

³⁷ Isto.

knjižnice u Zagrebu, kao i preslike časopisa drugih suradnika na portalu kako bi ih učinio pristupačnima za kulturnu i znanstvenu javnost, ali i pomogao očuvanju i zaštiti istih.³⁸

Osim Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu i druge su knjižnice radile na projektima digitalizacije. Primjerice, Knjižnice grada Zagreba kreirale su portal „Digitalne zbirke knjižnica grada Zagreba“ na kojemu se nalaze brojne zbirke digitalizirane građe nastale u sklopu projekta „Digitalizirana zagrebačka baština“, pokrenutog 2008.³⁹ Svrha ovog projekta je „objavljivati elektronička izdanja izvornika koji predstavljaju razvoj grada, istaknute pojedince i ustanove, glazbu, književnost, kazališne i ostale kulturne i sportske događaje koji su obilježili život Zagreba te upoznavati čitatelje s pisanim i tiskanim dokumentima te audiovizualnom građom koja svjedoči o povijesti grada i potrebi da se njegovo postojanje prati, bilježi i prezentira“.⁴⁰ U skladu sa svrhom projekta, neke od digitaliziranih zbirki koje možemo pronaći na ovom portalu su: „Grafička građa“, „Kartografska građa“, „Knjige“, „Notni zapisi“, „Usmeni izvori“ i drugo.⁴¹

Na razini grada Osijeka Gradska i sveučilišna knjižnica Osijek ima digitaliziranu zbirku fotografija,⁴² kao i digitaliziranu zbirku razglednica.⁴³ Osim toga na web stranicama knjižnice pod izbornikom „E-izvori“ nalazi se polje „Digitalizirana građa“ koje sadrži digitaliziranu zavičajnu periodiku, zavičajne monografije, grafike, zemljopisne karte i „Književnu baštinu Rudolfa F. Magijera“.⁴⁴ Osim knjižnice, digitalizirane zbirke fotografija i razglednica izradio je i Državni arhiv u Osijeku, a svaka od njih se sastoji od posebne oznake i naziva zbirke te klikom na gumb „Pregled“ korisnici mogu pregledavati sve digitalizirane fotografije.⁴⁵

Kreatori bilo kojeg projekta, bilo da su na regionalnoj, lokalnoj ili bilo kakvoj drugoj razini, moraju se služiti postojećim pravilnicima i smjernicama te poštivati zakonske okvire prilikom stvaranja i vođenja projekta. Zakonski okvir te smjernice i pravilnici daju vrlo dobru podlogu i putokaz kod osmišljavanja i provođenja projekata. Stoga je važno dobro ih proučiti i poznavati prilikom osmišljavanja bilo kakvog projekta digitalizacije.

³⁸ Stari hrvatski časopisi. Portal digitaliziranih časopisa. URL: <http://dnc.nsk.hr/journals/> (2019-08-06)

³⁹ O portalu. URL: <https://digitalnezbirke.kgz.hr/?cnt=portal.dzb> (2019-08-06)

⁴⁰ Isto.

⁴¹ Digitalizirana zagrebačka baština – Zbirke. URL: <https://digitalnezbirke.kgz.hr/> (2019-08-06)

⁴² Fotografije. URL: <https://www.gskos.unios.hr/index.php/fotografije> (2020-09-03)

⁴³ Razglednice grada Osijeka. URL: https://www.gskos.unios.hr/index.php/razglednice_grada_osijeka/ (2020-09-03)

⁴⁴ Gradska i sveučilišna knjižnica Osijek. URL: <https://www.gskos.unios.hr/#> (2019-08-06)

⁴⁵ Fotografije i razglednice. URL: <https://w-ww.dao.hr/index.php/gradivo-u-arhivu/digitalizirano-gradivo/fotografije-i-razglednice> (2019-08-06)

3.3. Zakonski okvir, pravilnici i smjernice

U procesu izrade bilo kojeg projekta digitalizacije, pa tako i Topoteke kao predmeta ovoga rada, pomažu postojeće smjernice, zakoni i pravilnici koji daju jasniju sliku o tome koje korake poduzeti, kako obrađivati pojedinu građu, što je potrebno kako bi se projekt ostvario i koje se zakone pri tome mora poštivati.

Zakon o arhivskom gradivu i arhivima iz 2018. uređuje uvjete korištenja, zaštitu, čuvanje, uporabu i obradu arhivskoga gradiva te javnu arhivsku službu i njezine zadaće.⁴⁶ Njime se definiraju obveze stvaratelja i imatelja arhivskoga gradiva te odabiranje i predaja istog arhivu.⁴⁷ U kontekstu izrade topoteke važan je dio koji se odnosi na korištenje javnoga arhivskoga gradiva u arhivima (IV. KORIŠTENJE JAVNOG ARHIVSKOGA GRADIVA).⁴⁸ Ovaj Zakon se bavi još i arhivskim službama i osnivanjem arhiva te stručnim osobljem te propisuje i kaznene odredbe.

Nadalje, IFLA-ine Smjernice za projekte digitalizacije odnose se na zbirke u javnom pristupu, a posebno one koje čuvaju knjižnice i arhivi.⁴⁹ Smjernice služe knjižničarima i arhivistima kao vodilja prilikom planiranja projekata digitalizacije. Između ostalog bave se i fotografijama kao i ostalim materijalima koji se mogu digitalizirati.⁵⁰ Smjernice se ne odnose na zvučne zapise, pokretne slike, artefakte i spomenike.⁵¹ U smjernicama se navode razlozi zašto digitalizirati građu te donose pitanja koja si moramo postaviti prije nego počnemo rad na projektu. U prvom se dijelu smjernice bave odabirom građe.⁵² Zatim se govori o tehnološkom aspektu tj. kako pripremiti materijale, što treba raditi i sl.⁵³ Treći dio smjernica odnosi se na pravne aspekte, kao što je na primjer autorsko pravo.⁵⁴ Nadalje, govori se i o financijama i planiranju budžeta i troškovima.⁵⁵ Ljudski potencijal također igra veliku ulogu prilikom provođenja projekata digitalizacije; stoga je i taj segment pokriven smjernicama. Posljednja tri

⁴⁶Zakon o arhivskom gradivu i arhivima: Hrvatski Sabor, 2020. URL: <https://www.zakon.hr/z/373/Zakon-o-arhivskom-gradivu-i-arhivima> (2020-07-20)

⁴⁷ Isto.

⁴⁸ Isto.

⁴⁹ IFLA Guidelines for digitization projects for collections and holdings in the public domain, particularly those held by libraries and archives. IFLA, 2002. str. 2 URL: <https://www.ifla.org/files/assets/preservation-and-conservation/publications/digitization-projects-guidelines.pdf> (2020-07-21)

⁵⁰ Isto, str. 17.-28.

⁵¹ Isto, str. 6.

⁵² Isto, str. 10.-16.

⁵³ Isto, str. 17.-31.

⁵⁴ Isto, str. 32.-35.

⁵⁵ Isto, str. 36.-41.

dijela bave se razvojem digitaliziranih sadržaja na Web-u, očuvanjem digitalnog sadržaja i upravljanjem projektima.⁵⁶

Nadalje, Ministarstvo kulture je donijelo na prijedlog Hrvatskog državnog arhiva Pravilnik o korištenju arhivskoga gradiva.⁵⁷ Korištenje arhivskoga gradiva se definira kao svaki pregled, prijepis, objavljivanje, izlaganje, izrada preslika, posudba, izdavanje prijepisa i preslika.⁵⁸ Svi korisnici imaju jednako pravno korištenja arhivskoga gradiva. Pravilnik objašnjava i postupak korištenja arhivskoga gradiva kroz podnošenje pisanog zahtjeva sve do slučajeva odbijanja odobrenja.⁵⁹ Za rad na Topoteci od posebne važnosti može biti IV. dio koji propisuje načine i uvjete korištenja gradiva u čitaonici budući da se jedino tako gradivo izdaje na korištenje.⁶⁰ Pravilnik definira još i posudbu arhivskoga gradiva, izradu preslika i ovjereni prijepise i preslike.⁶¹

Naposljetku, važno je spomenuti i Smjernice za odabir građe za digitalizaciju koje je u sklopu projekta „Hrvatska kulturna baština“ Ministarstvo kulture Republike Hrvatske donijelo 2007. godine.⁶² Smjernice pojašnjavaju cilj i svrhu digitalizacije te kriterije odabira i vrednovanja građe.⁶³

4. O platformi Topoteka

Topoteka je započela kao privatni alat koji je služio za čuvanje indeksirane privatne zbirke s naznačenim datumom i lokacijom. Platformu Topoteka je inicirao mag. Alexander Schatek u Austriji.⁶⁴ Ta je inicijativa proizašla iz njegova promišljanja o tome da bi zbirke koje čuvaju ustanove i privatni korisnici putem ove platforme mogle biti dostupne širokom krugu korisnika.⁶⁵ Topoteka tako doprinosi izgradnji povijesnih identiteta manjih ili većih zajednica i njihovih stanovnika. U projekt izrade Topoteke može se uključiti svaka fizička osoba u suradnji s djelatnicima raznih ustanova kao i sama ustanova kao pravna osoba. Na taj način se ustanove predstavljaju široj javnosti i povećavaju prepoznatljivost. Za sudjelovanje u izradi topoteke nije

⁵⁶ Isto, str. 45.-59.

⁵⁷Pravilnik o korištenju arhivskoga gradiva. Zagreb: Ministarstvo kulture, 2019. URL: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/full/2019_12_121_2401.html (2020-07-20)

⁵⁸ Isto.

⁵⁹ Isto.

⁶⁰ Isto.

⁶¹ Isto.

⁶²Smjernice za odabir građe za digitalizaciju. Ministarstvo Republike Hrvatske, 2007. URL: http://www.kultura.hr/content/download/596/7925/file/smjernice_odabir.pdf (2020-07-20)

⁶³ Isto.

⁶⁴ Principle. URL: <http://www.topothek.at/en/principle/> (2019-06-29)

⁶⁵ Isto.

potrebno povijesno stručno znanje pa na taj način ljubitelji lokalne povijesti mogu sudjelovati u izradi, a rezultati se mogu izmjeriti u bilo kojem trenutku, te se komentari i oznake mogu stalno mijenjati i dodavati.⁶⁶ Topoteku uvijek objavljuje institucija, ali pristup povijesno relevantnom materijalu trebao bi biti dostupan slobodno za svu zainteresiranu javnost. Postavljeni materijali moraju biti pouzdani pa zbog toga topotekom treba upravljati samo ustanova koja neće komercijalno iskorištavati materijale. Topotekama uglavnom upravljaju udruge ili obrazovne ustanove jer im javnost vjeruje i one potiču javnost da svoje privatne zbirke učine javnima.⁶⁷ Sve nastale topoteke bilo tko može pregledati u bilo kojem trenutku.

Cilj izrade topoteka je da kulturnu baštinu Europe učine digitalno dostupnom svima, a njihov sadržaj se može pretraživati prema ključnim riječima, datumu ili prema položaju na karti, odnosno prema lokaciji. Pomoću topoteke možemo ne samo očuvati lokalnu povijest sveobuhvatno i detaljno, već je i prezentirati na moderan način. Ona se također može neprestano proširivati elementima pretraživanja, linkovima i obilježavanjem lokacija. U topoteci se, kao što je navedeno na njihovoj mrežnoj stranici, može pretraživati pomoću lokacije pa tako, primjerice, navodi se, ako upišemo „Main street 18“ prikazat će nam se sve slike u kojima je označena ta lokacija. Topoteka pomaže i kod npr. genealoških istraživanja budući da možemo pretražiti ime predaka.⁶⁸ Prema tome, njezina je korist višestruka, kako za same ustanove koje na taj način mogu arhivsko gradivo koje se u njima čuva prezentirati široj javnosti, tako i brojnim istraživačima koji često pomoću topoteka mogu doći do vrijednih i relevantnih informacija. Platforma Topoteka projekt je zajednice ICARUS koja na taj način, između ostalog, olakšava korisnicima pristup kulturnoj baštini. U nastavku slijedi poglavlje o udruzi ICARUS HRVATSKA.

4.1. ICARUS HRVATSKA

ICARUS HRVATSKA je udruga koja je osnovana 2016. godine u okviru ICARUS zajednice. Tijela Udruge ICARUS HRVATSKA izabrana su u skladu sa Statutom na osnivačkoj skupštini 17. kolovoza 2016. u Zagrebu.⁶⁹ Rad udruge reguliraju izvršni odbor od 7

⁶⁶ Isto.

⁶⁷ Who are the stakeholders? URL: <https://www.topothek.at/en/who-arethe-stakeholders/> (2019-06-29)

⁶⁸ Topotheque : our history, our online archive. URL: <https://www.topothek.at/en/what-is-the-topotheque/> (2019-06-28)

⁶⁹ O nama. URL: <https://icar-us.eu/english-icarus-hrvatska/english-o-nama/> (2019-06-23)

članova te nadzorni odbor od 3 člana. Osim njih postoje i tajnik, likvidator, predsjednik i skupština. Od 2016. godine pa sve do danas predsjednica udruge je dr. sc. Vlatka Lemić. Udruga radi i na osvještavanju javnosti o važnosti izvornih arhivskih zapisa i poboljšanju dostupnosti kulturne baštine za korisnike te potiče suradnju hrvatskih ustanova i stručnjaka na raznovrsnim projektima. Djelatnost koju je važno spomenuti je digitalizacija povijesnih izvora i integracija digitalnih sadržaja u nacionalne i međunarodne portale kulturne baštine.⁷⁰

Cilj ICARUS zajednice je poboljšana koordinacija programa i projekata ICARUSA koji su pokrenuti u Republici Hrvatskoj te pokretanje novih programa kroz koje se potiče suradnja institucija kao i međunarodna suradnja. Jedan od ciljeva je i promicanje pisane baštine i arhiva.⁷¹ Nadalje, ICARUS pomaže kulturnim i znanstvenim ustanovama i udrugama u povezivanju s ustanovama sličnih profila kroz poticanje i pomoć u korištenju najsuvremenije IT tehnologije te omogućava neprestanu razmjenu znanja i iskustava stručnjaka.⁷² Aktivnosti koje ICARUS provodi nalaze se u kalendaru događanja koji se nalazi na web stranicama ICARUS-a pod kategorijom “Activities“ u kojoj onda iz padajućeg izbornika odabiremo opciju „Events“.⁷³

Prema Statutu, član ICARUS udruge može postati fizička ili pravna osoba, a članstvo može biti redovito ili počasno. Počasnim se članovima smatraju fizičke osobe koje su svojim iznimnim radom i zalaganjem značajno pridonijeli udruzi i ciljevima iste.⁷⁴ Kako bi se postalo članom ICARUS-a mora se popuniti prijavnica koja je dostupna putem ICARUS HRVATSKA web stranice. Obrazac se sastoji od osobnih podataka koji za fizičke osobe uključuju ime i prezime, zanimanje i datum rođenja dok pravne osobe moraju upisati naziv ustanove, adresu, OIB, e-mail, telefonski broj te kontakt s ICARUS-om. Na dnu obrasca nalazi se polje za datum prijave te potpis.⁷⁵ Članovi ICARUS HRVATSKA imaju priliku sudjelovati i biti informirani o svim aktivnostima i događanjima koje provodi ICARUS, koristiti usluge i savjete, primati tiskane materijale i pokrenuti sami nove projekte i tako kreirati trendove.⁷⁶ ICARUS HRVATSKA objavljuje i svoj časopis - @arhivi.

⁷⁰Statut ICARUS HRVATSKA. Zagreb: ICARUS Hrvatska, 2016. URL: <https://documents.icar-us.eu/documents/2016/10/icarus-hr-bylaws.pdf> (2019-06-26)

⁷¹ ICARUS HRVATSKA. URL: <https://icar-us.eu/english-icarus-hrvatska/> (2019-06-23)

⁷² Isto.

⁷³ Events. URL: <https://icar-us.eu/en/events/> (2019-08-02)

⁷⁴Statut ICARUS HRVATSKA. Zagreb: ICARUS Hrvatska, 2016. URL: <https://documents.icar-us.eu/documents/2016/10/icarus-hr-bylaws.pdf> (2019-06-26)

⁷⁵ Prijavnica. URL: <https://documents.icar-us.eu/documents/2016/10/icarus-hr-application-form.pdf> (2019-06-26)

⁷⁶ Postani član. URL: <https://icar-us.eu/english-icarus-hrvatska/english-o-nama/english-postani-clan/> (2019-06-23)

4.2. Časopis @rhivi

Časopis @rhivi bavi se radom ICARUS-a, tj. svim projektima, strategijama, iskustvima i inicijativama koje kroz rad zajednice ICARUS povezuju stručnjake, ustanove i organizacije i samim time pružaju nova znanja te potiču stvaranje novih ideja, programa i razvijaju kreativni potencijal onih koji su uključeni.⁷⁷ Naklada časopisa je 300 primjeraka, a izlazi dva puta godišnje.⁷⁸ Godine 2017. godine izašao je prvi broj časopisa @rhivi. Iste godine je izašao i drugi broj. Godine 2018. izašli su 3. i 4. broj časopisa, a 2019. 5. i 6. broj. Svi brojevi su dostupni, između ostalog, i putem portala Hrčak.⁷⁹

Prvi broj okupio je 17 autora koji su svojim radovima predstavili zajednicu ICARUS i projekte, istraživanja i ideje kroz 20 priloga. U tom je broju bila predstavljena arhivska praksa i arhivske ustanove te događanja i provedene aktivnosti. Neki od autora koji su svojim radom pridonijeli nastanku ovog časopisa su Tihomir Živić sa svojim radom DARIAH projekt „Digitalizacija baštinskih knjižničnih fondova: naša nužnost i obveza“,⁸⁰ Vlatka Lemić: Projekt co:op – mogućnosti zajednice⁸¹ i ICARUS.HR – priprema, pozor, start!⁸² te Ivana Čurik: ICARUS HR Facebook - @icarushr.⁸³ U kontekstu topoteka dvije su se autorice predstavile sa svojim radovima. Irena Milobara: Topoteka Vukovar⁸⁴ i Jasna Horvat: Topoteka Vilijun.⁸⁵

O uspješnosti časopisa @rhivi svjedoči brojnost autora koji su surađivali u prvom broju, a možda još više činjenica da je drugi broj okupio još više suradnika i radova u kojima su se predstavile nove ideje i projekti kao i istraživanja, a sve je to ostvareno trudom i radom onih koji se zalažu za suradnju baštinskih ustanova, pokreću projekte i rade na poboljšanju dostupnosti arhivskog gradiva. Vlatka Lemić sa svojim radom o ICARUS aktivnostima,⁸⁶ Ana Vukadin u svom radu predstavlja Pravilnik za opis i pristup građi u arhivima, knjižnicama i

⁷⁷ Časopis @rhivi. URL: <https://documents.icar-us.eu/documents/2018/01/rhivi-2.pdf> (2019-06-23)

⁷⁸ Lemić, Vlatka. Riječ uredništva. // @rhivi 2(2017), str. 0-0. URL: <https://hrcak.srce.hr/212962> (2019-08-01)

⁷⁹ @rhivi. 2(2017) URL: https://hrcak.srce.hr/index.php?show=toc&id_broj=17021 (2020-07-20)

⁸⁰ Živić, Tihomir. Projekt „Digitalizacija baštinskih knjižničnih fondova: naša nužnost i obveza“. // @rhivi 1(2017), str. 9-10. URL: https://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=304809 (2020-08-01)

⁸¹ Lemić, Vlatka. Projekt co:op – mogućnost i zajednice. // @rhivi 1(2017), str. 14-15. URL: https://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=304811 (2020-08-01)

⁸² Lemić, Vlatka. ICARUS HR – priprema, pozor, start! // @rhivi 1(2017), str. 39. URL: https://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=304825 (2020-08-01)

⁸³ Čurik, Ivana. ICARUS Hrvatska na društvenoj mreži (Facebook) – @icarushr. // @rhivi 1(2017), str. 40. URL: https://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=304826 (2020-08-01)

⁸⁴ Milobara, Irena. Topoteka Vukovar. // @rhivi 1(2017), str. 16. URL: https://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=304812 (2020-08-01)

⁸⁵ Horvat, Jasna. Topoteka Vilijun. // @rhivi 1(2017), str. 38. URL: https://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=304824 (2019-06-23)

⁸⁶ Lemić, Vlatka. ICARUS aktivnosti u 2018. godini. // @rhivi 2(2017), str. 40. URL: https://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=311362 (2020-08-01)

muzejima⁸⁷ te Matea Senkić s radom „Revitalizacija povijesnih građevina kroz model javno – privatnog partnerstva“⁸⁸ samo su neki od stručnjaka koji su doprinijeli nastanku ovog drugog broja časopisa. Svoje topoteke u ovom su broju predstavile Sandra Berak s Topotekom Podsused⁸⁹ i Nada Topić s Topotekom Knjižara Morpurgo.⁹⁰

Treći broj ovog časopisa izdan je u svibnju 2018. godine te je i ovoga puta okupio mnogobrojne autore i radove raznovrsne tematike koji se tiču arhiva i arhivske zajednice i djelatnosti, digitalizacije i kulturne baštine.⁹¹ Neki od tih radova tiču se međunarodne arhivske zajednice pa je tako, primjerice, James Lowry proveo „Nova istraživanja o izmještenim arhivima“.⁹² Osim toga, predstavljeni su i projekti i istraživanja, a za ovaj rad je zanimljiv projekt Tatjane Hajtnik „Slovenski digitalni arhiv: e-ARH.si projekt“.⁹³ U časopisu se pisalo i o brojnim drugim projektima, inicijativama, aktivnostima i drugom, a spomenute su, naravno, i ICARUS digitalne platforme pa tako i platforma topoteka. Autorica Vlatka Lemić u ovom se broju predstavila radom „Topoteka – hrvatska i europska povijest“.⁹⁴ Ova topoteka samo je jedan od mnogobrojnih primjera topoteka izrađenih u Hrvatskoj.

Četvrti broj ovog časopisa izašao je u prosincu 2018. godine, a u njemu su, između ostalih, opet predstavljeni mnogobrojni radovi kojima je tematika arhivska zajednica, arhivi i topoteke. Kao najvažniji rad, u kontekstu ovoga rada, izdvaja se Topoteka Osijek – Tvrđa autora Hrvoja Mesića.⁹⁵ Nešto slično topoteci može se pronaći u radu Digitalni arhiv Eurokaza koji je u časopisu @rhivi predstavila Gordana Vnuk.⁹⁶

U svibnju 2019. godine izlazi peti broj časopisa u kojem pronalazimo brojne radove, od kojih posebno izdvajamo rad Senada Ađulovića po nazivom „Arhivi i digitalizacija – od

⁸⁷ Vukadin, Ana. Pravilnik za opis i pristup građi u arhivima, knjižnicama i muzejima. // @rhivi 2(2017), str. 13. URL: https://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=311332 (2020-08-01)

⁸⁸ Senkić, Matea. Revitalizacija povijesnih građevina kroz model javno-privatnog partnerstva. // @rhivi 2(2017), str. 32. URL: https://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=311350 (2020-08-01)

⁸⁹ Berak, Sandra. Topoteka Podsused. // @rhivi 2(2017), str. 20-21. URL: https://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=311336 (2020-08-01)

⁹⁰ Topić, Nada. Topoteka Knjižara Morpurgo. // @rhivi 2(2017), str. 22-23. URL: https://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=311337 (2020-08-01)

⁹¹ Lemić, Vlatka. Riječ uredništva. @rhivi, 3(2018), str. 0-0. URL: <https://hrcak.srce.hr/220303> (2019-08-01)

⁹² Lowry, James. ova istraživanja o izmještenim arhivima. // @rhivi 3(2018), str. 6-7 URL: <https://hrcak.srce.hr/220307> (2019-08-06)

⁹³ Hajtnik, Tatjana. Slovenski digitalni arhiv: e-ARH.si projekt. @rhivi 3(2018), str. 10-13 URL: <https://hrcak.srce.hr/220309> (2019-08-06)

⁹⁴ Lemić, Vlatka. Topoteka – hrvatska i europska povijest. // @rhivi 3(2018), str. 39 URL: <https://hrcak.srce.hr/220324> (2019-08-07)

⁹⁵ Mesić, Hrvoje. Topoteka Osijek – Tvrđa. // @rhivi 4(2018), str. 14. URL: https://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=335690 (2020-08-01)

⁹⁶ Vnuk, Gordana. Digitalni arhiv Eurokaza. // @rhivi 4(2018), str. 19-20. URL: https://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=335694 (2020-08-01)

mikrofona do digitalnog arhiva“.⁹⁷ Uz mnoge druge, u ovom se časopisu nalaze i radovi o dvjema topotekama, a to su Topoteka „Vinkovačke jeseni - folklorna, kulturno-turistička i gospodarska manifestacija“ u digitaliziranom obliku Martine Matković⁹⁸ te rad Pauline Šiljeg „Topoteka Dolina Neretve“.⁹⁹

U za sada posljednjem, šestom broju časopisa koji je izašao u prosincu 2019. godine, predstavljaju se dvije nove topoteke - „Topoteka Hrvatskog željezničkog muzeja na primjeru Vinkovačke željezničke zbirke“ u radu Tamare Štefanac¹⁰⁰ i „Topoteka Zagreb – povijesni centar“ u radu Valerije Macan Lukavečki.¹⁰¹ Uz njih, svoje radove predstavili su i mnogi drugi autori koji su pisali o projektima digitalizacije gradiva i drugim aktivnostima u arhivskoj i knjižničnoj djelatnosti.

4.3. Primjeri već izrađenih topoteka u Hrvatskoj

U Hrvatskoj je do sada izrađeno dvadesetak topoteka, a to su: „Ysterreich“, „Vilijun“, „Split – Knjižara Morpurgo“, „Starigrad“, „Dolina Neretve“, „Vukovar“, „Podsused“, „Lekenik“, „Međimurje“, „Ilok“, „Lika“, „Osijek – Tvrđa“, „Podravina“, „Vinkovačke jeseni“, „Zagreb povijesni centar“, „Topoteka Bjelovar“, „Hrvatsko narodno kazalište Ivan pl. Zajc“, „DAR“, „Hrvatski željeznički muzej“ i „Rijeka“.¹⁰² Neke od njih će u nastavku biti predstavljene detaljnije.

Ysterreich je naziv povijesnog značenja, a odnosi se na Istru i zapadni Kvarner te je upravo to područje ono čime se ova topoteka bavi.¹⁰³ Ona nastoji kroz ovu platformu približiti korisnicima kulturnu i povijesnu baštinu spomenutog područja te prezentirati gradivo/građu knjižnica, arhiva i muzeja.¹⁰⁴ Cilj topoteke je da bude mjesto na kojem će biti okupljene zbirke radi lakšeg pronalaska i pretrage istih, a kreator je Istarsko arhivističko društvo koje je topoteku

⁹⁷ Adulović, Senad. Arhivi i digitalizacija – od mikrofilma do digitalnog arhiva. // @rhivi 5(2019) str. 26-28. URL: https://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=343295 (2020-08-01)

⁹⁸ Matković, Martina. Topoteka Vinkovačke jeseni - folklorna, kulturno-turistička i gospodarska manifestacija u digitaliziranom obliku. // @rhivi 5(2019), str. 13-14. URL: https://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=343288 (2020-08-01)

⁹⁹ Šiljeg, Paulina. Topoteka Dolina Neretve. // @rhivi 5(2019), str. 15-16. URL: https://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=343289 (2020-08-01)

¹⁰⁰ Štefanac, Tamara. Topoteka Hrvatskog željezničkog muzeja na primjeru Vinkovačke željezničke zbirke. // @rhivi 6(2019) str. 17. URL: <https://hrcak.srce.hr/242832> (2020-09-03)

¹⁰¹ Lukavečki Macan, Valerija. Topoteka Zagreb – povijesni centar. // @rhivi 6(2019) str. 18-19. URL: <https://hrcak.srce.hr/242833> (2020-09-03)

¹⁰² Topotheque: our history, online archive. URL: <https://www.topothek.at/en/> (2019-08-07)

¹⁰³ Ysterreich. URL: <https://ysterreich.topoteka.net/> (2019-08-26)

¹⁰⁴ Isto.

izradilo sredstvima Europske Unije u sastavu projekta „Community as Opportunity – Creative archives' and users' network“ (co:op).¹⁰⁵

„Topoteka Vilijun“ je digitalni arhiv romana „Vilijun“ Jasne Horvat koji je objavljen 2016. godine u izdanju Naklade Ljevak, a njezin je cilj „prikazati je i trajno arhivirati novu dimenziju pamćenja, učenja i pisanja te povezivanja u prostoru i vremenu.“¹⁰⁶ Ovaj digitalni arhiv prenosi priču o životu romana „Vilijun“ i jedinstven je jer čuva raznoliko gradivo, kao što su predstave nastale na temelju romana, novinske članke i razgovore o romanu i slično.¹⁰⁷ Cilj „Topoteke Vilijun“ je prikazati i približiti javnosti roman „Vilijun“ i sve što je nastalo o njemu na interaktivan i zanimljiv način.

Knjižara Morpurgo nalazi se u Splitu, a prvi osnivač bio je Vid Morpurgo koji je knjižaru otvorio 1838. godine te je punih 80 godina ostala obiteljsko vlasništvo, a razvila se u središte okupljanja intelektualaca.¹⁰⁸ Mijenjala je ime nekoliko puta tijekom svoje povijesti, ali je uvijek ostala prepoznatljivoga izgleda i autentična te je zbog svoje dugogodišnje tradicije uvrštena u Registar kulturnih dobara Republike Hrvatske.¹⁰⁹ „Topoteka knjižare Morpurgo“, djelo Nade Topić, od 2017. godine okuplja dokumente povijesnog značaja vezane uz nastanak, osnivača, vlasnike i druga povijesna i kulturna obilježja knjižare. Nastala je na temelju njezine knjige „Knjižara Morpurgo u Splitu (1860. – 1947.) i razvoj kulture čitanja“.¹¹⁰

„Topoteku Starigrad“ kreirao je 2017. Odjel za Informacijske znanosti Sveučilišta u Zadru, a osmišljen je kao online arhiv općine Starigrad.¹¹¹ U izradi su svojim gradivom pomogli privatni imatelji gradiva, lokalna zajednica, OŠ Starigrad, Sveučilište u Zadru kao i druge baštinske i kulturne ustanove na tom području.¹¹² Cilj Topoteke Starigrad je očuvanje kulturnog identiteta i baštine te poticanje zajednice na suradnju čime ju se osnažuje kao skupinu pojedinaca.¹¹³

„Topoteka Dolina Neretve“ nastala je 2017. godine u suradnji Državnog arhiva u Dubrovniku, Arhivskog sabirnog centra Metković – Opuzen – Ploče, Gradskog kulturnog

¹⁰⁵ Isto.

¹⁰⁶ Horvat, Jasna. Topoteka Vilijun. // @rhivi 1(2017) str. 38. URL: https://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=304824 (2019-08-06)

¹⁰⁷ Isto.

¹⁰⁸ Knjižara Morpurgo: Split. URL: <https://morpurgo.topoteka.net/> (2019-08-26)

¹⁰⁹ Isto.

¹¹⁰ Isto.

¹¹¹ Karlović, Dajana. Participativni arhiv lokalne zajednice: Topoteka Općine Starigrad: Diplomski rad. Zadar: Sveučilište u Zadru; Odjel za informacijske znanosti, 2017. str. 22.

¹¹² Isto.

¹¹³ Isto, str. 43.

središta Metković te dviju osnovnih škola i udruga. Cilj ove topoteke je poticanje istraživanja zaboravljenih dijelova povijesti Doline Neretve.¹¹⁴

Irena Milobara kreirala je 2017. godine „Topoteku Vukovar“ u suradnji s baštinskim ustanovama, a topoteka sadrži digitalizirano arhivsko i drugo gradivo iz Državnog arhiva u Vukovaru i Gradskega muzeja Vukovar.¹¹⁵ Materijali korišteni u topoteci su dokumentarnog karaktera, spisi, karte, razglednice i fotografije, a sama topoteka obuhvaća vukovarsku prošlost od 18. stoljeća do danas te se u budućnosti očekuje daljnje proširenje ove topoteke.¹¹⁶ Doživljaj prošlosti Vukovara kao i prepoznatljivih elemenata toga grada na interaktivan i vizualno zanimljiv način te olakšan dolazak korisnika do arhivskog gradiva su ciljevi ove topoteke.¹¹⁷

„Topoteka Podsused“ izrađena je 2017. u suradnji s Udrugom za zaštitu okoliša EKO-2000 te knjižnicom Podsused, a građa objavljena u topoteci je privatno vlasništvo tamošnjih stanovnika koje prikazuje povijest i tradiciju zavičaja.¹¹⁸ Prikupljeni materijali prvotno su bili namijenjeni za izradu monografije Podsused uz neke dodatne materijale koje su stanovnici dali lokalnoj knjižnici na digitalizaciju.¹¹⁹ Važnost ove topoteke za lokalnu zajednicu je promocija i okupljanje stanovništva i poticanje suradnje Knjižnice Podsused i drugih baštinskih ustanova.¹²⁰

Hrvatski državni arhiv i Turistička zajednica Općine Lekenik 2017. su godine kreirali „Topoteku Lekenik“.¹²¹ Ona je nastala na temelju privatnoga arhivskoga gradiva, a cilj joj je „produbljivanje spoznaje o zajedničkoj prošlosti te očuvanje lekeničke baštine od zaborava i gubitka“.¹²²

Međimurje je dio Republike Hrvatske s vrlo bogatom poviješću koja je za sobom ostavila brojne materijale iz kojih se može iščitati i saznati kako je bilo nekada. Upravo zbog toga je 2017. nastala Topoteka „Međimurje“ koja okuplja pisane, video i audio te slikovne materijale na jednome mjestu kako bi se povijesna priča Međimurja što vjernije prikazala.¹²³ Ova topoteka rezultat je rada Gimnazije Josipa Slavenskog Čakovec, Srednje škole Prelog te

¹¹⁴ Dolina Neretve. URL: <https://dolinaneretve.topoteka.net> (2019-08-07)

¹¹⁵ Milobara, Irena. Topoteka Vukovar. // @rhivi 1(2017), str. 16. URL: https://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=304812 (2020-08-01)

¹¹⁶ Isto.

¹¹⁷ Vukovar. URL: <https://vukovar.topoteka.net/> (2019-08-26)

¹¹⁸ Berak, Sandra. Topoteka Podsused. // @rhivi 2(2017), str. 20-21. URL: https://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=311336 (2020-08-01)

¹¹⁹ Isto.

¹²⁰ Isto.

¹²¹ Lekenik. URL: <https://lekenik.topoteka.net> (2019-08-07)

¹²² Isto.

¹²³ Topoteka. Međimurje. URL: <https://medjimurje.topoteka.net/> (2019-08-26)

Ekonomске i trgovačke škole Čakovec te njihove suradnje s Hrvatskim državnim arhivom.¹²⁴ Svi korisnici kroz ovu topoteku imaju priliku saznati nešto više o povijesti Međimurja i njegovih stanovnika, a upravo to je i cilj ove topoteke.¹²⁵

Godine 2018. nastala je „Topoteka Ilok“, a osmislio ju je i realizirao Muzej grada Iloka.¹²⁶ Ovim projektom Muzej je nastojao povezati gradivo koje je u privatnom vlasništvu s onim koje posjeduje Muzej koji je već 2016. započeo s digitalizacijom gradiva te je ovom topotekom otišao još jedan korak naprijed.¹²⁷ Temelj ove topoteke je stalni postav muzeja (2010.-2013.), a zatim se topoteka sve više širila te, u suradnji s ICARUS Hrvatska, napredovala sve više kako bi što bolje predstavila Ilok i Muzej grada Iloka široj javnosti.¹²⁸

„Lika“ je topoteka koju je pokrenuo Državni arhiv u Gospiću 2018. godine, a okuplja ličku tradiciju i povijesne vrednote.¹²⁹ U razvitku ove topoteke sudjeluju mnogobrojni suradnici te se kroz nju promovira važnost zaštite i očuvanja kulturne baštine.¹³⁰

Državni arhiv u Osijeku, Muzej likovnih umjetnosti i Muzej Slavonije surađivali su u izradi topoteke „Osijek – Tvrđa“ koja obuhvaća razdoblje od oslobođenja Osijeka od Turaka pa sve do 1926. godine kada su se srušili bedemi Tvrđe.¹³¹ Ova topoteka nastala je 2018. godine na temelju gradiva koje je objavljeno u knjizi autorice Helene Sablić Tomić naziva „U osječkom Nutarnjem gradu“.¹³² Topoteka je nastala kako bi se ispričala priča o osječkoj Tvrđi i kako bi građani grada Osijeka, ali i svi ostali korisnici naučili nešto više o njezinoj bogatoj povijesti.

Podravina se prostire na 3400 km², a na tom području su naselja oblikovana još u antičko doba.¹³³ Povijest tog velikog i povijesno značajnog dijela zemlje nastoji se sačuvati topotekom „Podravina“ koju su 2018. kreirali Osnovna škola Sveti Đurđ, Osnovna škola Martijanec i Ivan Ploh, privatni kolekcionar, u suradnji s Hrvatskim državnim arhivom.¹³⁴ Cilj topoteke je očuvanje povijesti Podravine i stanovnika kao i upoznavanje ljudi s običajima i kulturom na tim prostorima.¹³⁵

¹²⁴ Isto.

¹²⁵ Isto.

¹²⁶ Ilok. URL: <https://ilok.topoteka.net> (2020-07-29)

¹²⁷ Isto.

¹²⁸ Isto.

¹²⁹ Lika. URL: <https://lika.topoteka.net/> (2019-08-26)

¹³⁰ Isto.

¹³¹ Osijek – Tvrđa. URL: <https://osijek-tvrđa.topoteka.net/> (2019-08-26)

¹³² Isto.

¹³³ Podravina. URL: <https://podravina.topoteka.net/> (2019-08-26)

¹³⁴ Isto.

¹³⁵ Isto.

Tradicija Vinkovačkih jeseni traje već više od 50 godina, a nastala je kako bi se očuvala kultura i narodni običaji Slavonije.¹³⁶ Upravo je to cilj ove topoteke, a kreirana je 2019. godine kako se ne bi zaboravila duga tradicija, povijest i kultura Vinkovačkih jeseni, ali i kako bi mladi naraštaji mogli saznati što više o ovoj manifestaciji.¹³⁷ Ideju za kreiranje ovakve topoteke dobili su Udruga „Vinkovački šokački rodovi“ i Turistička zajednica grada Vinkovaca te Gradska knjižnica i čitaonica Vinkovci, Državni arhiv u Vukovaru i ICARUS.¹³⁸ U izradi topoteke pomogli su građani grada Vinkovaca koji su dali svoje privatno gradivo na temelju kojeg je topoteka i nastala.¹³⁹

Hrvatski studiji Sveučilišta u Zagrebu osmislili su i kreirali 2019. godine topoteku „Zagreb povijesni centar“, a prvotna zamisao bila je da služi kao spoj studentskog istraživanja i digitalizirane povijesti Grada Zagreba.¹⁴⁰ Njezin cilj je povećanje studentskog rada na terenu kao i prezentacija bogate povijesti središnje jezgre Grada Zagreba u digitalnom obliku, a mogu je koristiti svi građani i istraživači kao i turisti.¹⁴¹ Kako bi topoteka zaživjela, građu su dali na objavljivanje Državni arhiv u Zagrebu kao i Hrvatski željeznički muzej te Studentski centar.¹⁴²

Topoteka Bjelovar nastala je 2019. godine, a u njezinom kreiranju sudjelovali su Državni arhiv u Bjelovaru i građani grada Bjelovara koji su donijeli svoje materijale na skeniranje u arhiv.¹⁴³ Osim toga, građani su morali dati pismeno dopuštenje arhivu za objavljivanje materijala koje donesu te su mogli dati svoj komentar i objasniti što ili tko je na fotografijama.¹⁴⁴ Topoteka Bjelovar okuplja materijale koji svjedoče o prošlosti grada Bjelovara i njegovih prigradskih naselja kako bi bili dostupni javnosti na jednom mjestu.¹⁴⁵ Ti materijali odnose se na velike događaje i osobe, ali i na svakodnevni (obiteljski, gradski, poslovni...) život građana.¹⁴⁶

Hrvatsko narodno kazalište Ivan plemeniti Zajc u Rijeci postoji od 1885. godine te je kroz godine razvitka ostavilo za sobom brojna povijesna i kulturna obilježja.¹⁴⁷ Upravo kako bi ih sačuvala od zaborava 2020. godine nastala je „Topoteka Hrvatsko narodno kazalište Ivan pl.

¹³⁶ Vinkovačke jeseni. URL: <https://vinkovacke-jeseni.topoteka.net/> (2019-08-26)

¹³⁷ Isto.

¹³⁸ Isto.

¹³⁹ Isto.

¹⁴⁰ Zagreb povijesni centar. URL: <https://zagrebcentar.topoteka.net/> (2019-08-26)

¹⁴¹ Isto.

¹⁴² Isto.

¹⁴³ Sudjelujete u izgradnji virtualnog arhiva Topoteka Bjelovar, 18.01.2019. URL: <http://dabj.hr/?d=16> (2019-08-07)

¹⁴⁴ Isto.

¹⁴⁵ Topoteka Bjelovar. URL: <https://bjelovar.topoteka.net> (2020-08-01)

¹⁴⁶ Isto.

¹⁴⁷ Hrvatsko narodno kazalište Ivan pl. Zajc. URL: <https://hnk-zajc.topoteka.net> (2020-08-02)

Zajc.“ Cilj digitalizacije građe je promovirati kazalište kao kulturno mjesto te kazališnu djelatnost korisnicima, a samim time i očuvanje tradicije ovog kazališta koje je osmislilo i kreiralo ovu topoteku.¹⁴⁸

Državni arhiv u Rijeci pokrenuo je 2020. godine „Topoteku DAR“.¹⁴⁹ Nastala je s ciljem predstavljanja arhivskoga gradiva koje čuva u svojim spremištima javnosti. Osnova topoteka je gradivo koje se koristi u projektu REK-RI – Rekonstrukcija Rijeke, a osim toga topoteka se i dalje nadopunjuje svim onim arhivskim gradivom koje predstavlja kulturne i povijesne vrijednosti Rijeke.¹⁵⁰

Topoteka „Hrvatski željeznički muzej“ proizašla je iz Vinkovačke željezničke zbirke na kojoj su radili umirovljenici iz Vinkovaca koji su radili na željeznici, a obuhvaća kulturu i povijest razvoja željeznice od 1878. godine.¹⁵¹ Hrvatski željeznički muzej sakupljao je donacije nekadašnjih radnika željeznice te ih iskoristio za izradu topoteke koja za cilj ima prezentaciju i očuvanje dragocjenih materijala koji svjedoče o razvoju željeznice.¹⁵²

Laboratorij za istraživanje kulturne složenosti i Filozofski fakultet u Rijeci kreirali su topoteku „Rijeka“ koja nastoji što vjernije prikazati povijest i kulturu grada Rijeke.¹⁵³ Topoteka predstavlja kulturne i povijesne znamenitosti grada, utjecajne građane, narodne običaje grada rijeke, povijesne dokumente i arhitekturu grada Rijeke.

Kao što smo mogli vidjeti, topoteka je vrlo koristan alat kojim različite ustanove, organizacije, osobe i drugi mogu u digitalnom okruženju stvoriti zbirke različite tematike i njima prikazati kulturno bogatstvo koje posjeduju i ispričati priču kroz takvu zbirku. Materijali koji se koriste u izradi topoteka trajno su sačuvani i pohranjeni na portalu pa stoga možemo topoteke smatrati digitalnim arhivima koji trajno čuvaju kulturnu baštinu u zbirkama koje se u topoteci nalaze.

4.4. Topoteka kao digitalni arhiv

Topoteka je, treba to istaknuti, dakako, svojevrstan digitalni arhiv, a svaki digitalni arhiv je zapravo dio procesa čuvanja elektroničke građe. Ne može nastati spontano niti može biti

¹⁴⁸ Isto.

¹⁴⁹ DAR: Državni arhiv u Rijeci. URL: <https://dar.topoteka.net> (2020-08-02)

¹⁵⁰ Isto.

¹⁵¹ Hrvatski željeznički muzej: HŽ INFRASTRUKTURA d.o.o. URL: <https://crorailways.topoteka.net> (2019-08-07)

¹⁵² Isto.

¹⁵³

Rijeka. URL: https://rijeka.topoteka.net/#ipp=100&p=1&searchterm=&t=1%2C2%2C4%2C5&sf=chk_docname%2Cchk_mai_nkeywords%2Cchk_subkeywords&sort=document_date&sortdir=asc&r=1596012468743 (2020-07-29)

formiran bez plana. Koraci u formiranju digitalnog arhiva su planiranje, analiza, oblikovanje, izrada istog, uvođenje u rad te održavanje, a njegova je zadaća da privremeno ili trajno čuva digitalizirane sadržaje. Zapisi u digitalnom arhivu moraju biti autentični, a to se postiže kroz dodavanje metapodataka za opisivanje i stvaranjem otpornosti na promjene sustava, okoline ili arhiva kojega su dijelovi. Provenijencija, znanje o tome od koga potječe gradivo, također daje autentičnost zapisu. U nastavku rada bit će predstavljena Topoteka dvaju osječkih naselja: Drvljanik i Sjenjak koja je, za sada, osmišljena tek kao ideja, a u budućnosti će se pretvoriti u pravu topoteku.

5. Topoteka dvaju osječkih naselja: Drvljanik i Sjenjak

„Kulturna baština je svojevrsna identifikacijska iskaznica, bez obzira je li smještena u lokalne, državne ili granice nekog šire određenog identiteta kojom se pokazuje i dokazuje da je neka zajednica pribivala ili djelovala na određenom području.“¹⁵⁴ Stara osječka naselja Drvljanik i Sjenjak također imaju svoju bogatu povijesnu i kulturnu baštinu. Naselje Sjenjak prvi je put spomenuto imenom još 1965. godine, a ime je dobilo jer je na tom dijelu bila livada na kojoj se kosilo sijeno, dok je danas to naselje s najvećim brojem stanovnika i ujedno i najveće naselje u gradu Osijeku, a pripada gradskoj četvrti Novi grad.¹⁵⁵ Na Sjenjaku se nalazi Crkva svetog Ćirila i Metoda nastala 1975., a ona je jedan od razloga velikog naseljavanja ovog dijela grada.¹⁵⁶ Prije no što su se počele graditi stambene zgrade, točnije u vrijeme Drugog svjetskog rata, ovaj je prostor služio za vježbanje vojnika.¹⁵⁷ Stambene zgrade na Sjenjaku počinju nicati 70-ih godina, a u početku su se stanovi vrlo teško prodavali pa je izgradnja Sjenjaka trebala biti prekinuta što se na sreću nije dogodilo.¹⁵⁸ Brojne osnovne škole, vrtić i robna kuća nastale na Sjenjaku 80-ih godina, kao što se može i vidjeti u Generalnom urbanističkom planu, kao i važni javni sadržaji, privukli su nove stanovnike.¹⁵⁹ Danas je Sjenjak vrlo popularno naselje te i dalje postoje svi sadržaji koji su se izgradili 80-ih godina, kao što su robna kuća IPK, Osnovna škola Mladost i Dječji vrtić Sjenčica.

¹⁵⁴ Seiter-Šverko, Dunja. Nacionalni program digitalizacije arhivske, knjižnične i muzejske građe i projekt “Hrvatska kulturna baština“. // Vjesnik bibliotekara hrvatske 55 2(2012), str. 2. URL: https://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=156958 (2019-06-26)

¹⁵⁵ Kuštro, Dario. 45 godina najvećeg gradskog naselja, 18.01.2016. URL: <http://www.glas-slavonije.hr/290729/3/Sjenjak---Raspored-kucnih-brojeva-bio-je-i-ostao-najveci-neprijatelj-omiljenog-naselja> (2019-08-01)

¹⁵⁶ Isto.

¹⁵⁷ Isto.

¹⁵⁸ Isto.

¹⁵⁹ isto.

Drvljanik je naselje u Osijeku koje se nalazi na Vukovarskoj ulici ili točnije na Vukovarskoj cesti koja, kako joj i ime kaže, vodi prema Vukovaru. Nastala je još u 18. stoljeću, ali je naseljena tek u 19. stoljeću.¹⁶⁰ Današnja Vukovarska cesta prostire se od Gajevog trga do Nemetina, a dio te ceste, od poznate osječke „Ljepotice“ do „dvorca“ u blizini kuće poznatog slikara Julija Knifera, zauzima Drvljanik. Prilikom početka gradnje, oko 1965. godine, ono se zvalo stambeno naselje „Vukovarska-Klajnova“, a arhivističko rješenje i plan gradnje ovog naselja nastali su 1963. godine.¹⁶¹ Drvljanik je planiran kao blok-naselje, tj. nekoliko stambenih zgrada u nizu, a većina tih stanova bila je namijenjena za radnike koji su se zbog posla preselili u grad.

Imajući u vidu zanimljivu povijest ovih dvaju za Osijek važnih naselja, topoteka kojom bi se ovi dijelovi grada predstavili zasigurno bi pomogla očuvanju njihova kulturno-povijesnog identiteta, čijim je sastavnim dijelom svakako i povijest svakodnevice njezinih stanovnika. Topoteka bi omogućila jednostavan i besplatan pristup njezinim sadržajima svim korisnicima koji bi bili zainteresirani za povijesni razvoj ovih dvaju naselja, njihov životni tijek, pa čak i povijest vlastitih obitelji koje su u njima živjele ili još uvijek žive. To su samo neki od razloga koji potencijalnu izradbu ove Topoteke čine zanimljivom. Cijeli bi se taj proces odvijao u nekoliko faza o kojima će biti riječ u idućem poglavlju.

5.1. Faze izradbe Topoteke

Izradba Topoteke dvaju osječkih naselja: Drvljanik i Sjenjak podrazumijeva nekoliko faza, a to su: uključivanje lokalne zajednice, registracija Topoteke, odabir građe za izradbu Topoteke, skeniranje građe i izradba plana Topoteke. Sve navedene faze opisane su pojedinačno u sljedećim poglavljima.

5.1.1. Registracija Topoteke

Registracija Topoteke moguća je na web stranicama ICARUS-a. Da bi se topoteka registrirala potrebno je popuniti obrazac kojim se prihvaćaju uvjeti suradnje s ICARUS-om. Obrazac se sastoji od dijela za opće informacije, informacija o osobi za kontakt, informacija o

¹⁶⁰ Sršan, Stjepan. Ulice i trgovi grada Osijeka: povijesni pregled. Osijek: Državni arhiv u Osijeku, 2001. str. 85.

¹⁶¹ Božić Drljača, Vesna. Projektna dokumentacija fonda skupština općine Osijek, Državnoga arhiva u Osijeku. Osijek: Državni arhiv u Osijeku, 2004., str. 5.

topoteci i drugih informacija. U dijelu opće informacije određuje se tko izrađuje topoteku. To može biti zajednica, privatna osoba ili institucija. Potrebno je navesti adresu, poštanski broj, mjesto, zemlju, broj stanovnika, e-mail i telefon. U dijelu informacije o osobi za kontakt navodi se titula, ime i prezime, e-mail i telefon. Informacije o topoteci sadrže početak ugovornog razdoblja, URL adresu i domenu. Na kraju obrasca ostavljeno je mjesto za komentar (Prilog 1.).¹⁶² Treba napomenuti kako izrada niti jedne topoteke nije besplatna već se plaća sukladno ICARUS-ovim Pravilima korištenja.¹⁶³

5.1.2. Uključivanje lokalne zajednice

Kreiranje bilo koje topoteke nemoguće je bez lokalne zajednice, bilo da je riječ o kulturnim i obrazovnim ustanovama, kao što su arhivi, muzeji, škole i knjižnice ili o privatnim zbirkama i osobama. U planiranju izradbe Topoteke dvaju osječkih naselja: Drvljanik i Sjenjak od početne velike pomoći bio je Državni arhiv Osijek u kojem su dobivene najvažnije informacije vezane uz izradbu topoteka. U Muzeju Slavonije pregledana je zbirka lokalnih novina (*Glas Slavonije*), no, nažalost, u njima je ustanovljen jako mali broj većinom kratkih članaka o Drvljaniku i Sjenjaku, samo informativne naravi. Gradska i sveučilišna knjižnica Osijek posjeduje pak zbirku starih razglednica, no u njoj, nažalost, nije bilo Drvljanika i Sjenjaka. Međutim, u literaturi o gradu Osijeku koju knjižnica posjeduje pronađene su fotografije oba naselja iz 1970-ih godina. U planu je kontaktirati i Osnovnu školu Mladost koja posjeduje brojne vrijedne dokumente o osnutku škole, kretanju broja učenika od osnutka do danas i druge informacije relevantne za naselje Sjenjak. Jednako se tako namjerava iz istoga razloga kontaktirati i Dječji vrtić Sjenčica.

Veliki su značaj imale i privatne osobe koje su bile voljne sudjelovati u izradbi plana Topoteke te su fotografije iz svojih privatnih zbirki, koje za sada čine temelj ove Topoteke, rado dale na korištenje. Riječ je, dakako, o stanovnicima ovih dvaju osječkih naselja, kao i onih koji su ondje živjeli prije. Bili su to uglavnom obiteljski i prijateljski kontakti, ali se do kontakata dolazilo i putem društvene mreže Facebook i grupe pod nazivom „Drvljanik Osijek“ koja broji 140 članova, a nastala je 2014. godine kako bi okupila sve sadašnje i bivše stanovnike Drvljanika na jednome mjestu. S nekima je od njih, kao što je nekadašnja stanovnica Drvljanika

¹⁶²Sign up for a Topotheque. URL: <https://icar-us.eu/cooperation/online-portals/topothek/betreiben-sie-eine-topothek/topothek-bestellung/> (2019-06-29)

¹⁶³ICARUS. Topotheque – Terms of Cooperation. // ICARUS: 2016., str. 5 URL: <http://documents.icar-us.eu/documents/2016/12/topotheque-terms-of-cooperation.pdf> (2020-04-09)

koja od 1995. godine živi na Novom Zelandu, uspostavljena bliža suradnja, a u budućnosti će se nastojati uključiti i veći broj članova navedene Facebook grupe.

Materijal prikupljen ovim putem potrebno je, dakako, selektirati i odabrati najrelevantnije primjerke koji će se potom digitalizirati. U idućem će poglavlju stoga biti riječi o odabiru građe za izradbu Topoteke i kriterijima toga odabira, kao i o samoj do sada prikupljenoj građi.

5.1.3. Građa za izradbu Topoteke, njezin odabir i kriteriji odabira

Odabir građe za digitalizaciju vrlo je složen proces, a osnovni kriterij je vrijednost pojedine građe, a važan je i kriterij rijetkosti i jedinstvenosti. Jedinstvenost se ne može u potpunosti primijeniti na rukopise, primjerice, pisma, jer je svaki od njih jedinstven.¹⁶⁴ Materijali poput pisama mogu biti posebno značajni jer opisuju životne situacije i društveno stanje u vremenu iz kojeg potječu, ali, dakako, nisu jedini. To mogu biti i fotografije, novinski članci, mape, audio i video zapisi, pisana poezija i proza i drugo.

Pri odabiru građe koja će se uvrstiti u Topoteku dvaju osječkih naselja: Drvljanik i Sjenjak vodili smo se s trima osnovnim pitanjima, a to su - je li jedinica prikladna za uvrštavanje u Topoteku, može li se digitalizirati, te koju poruku prenosi korisnicima. Jedinica se smatra prikladnom ako se može zaključiti što prikazuje, a ono što prikazuje mora biti vezano uz naselja Drvljanik ili Sjenjak. Vodilo se također računa i o pravnim aspektima problematike te se za svaku jedinicu tražilo dopuštenje vlasnika za objavljivanje i objasnilo u koju će se svrhu koristiti. Budući da su odabrane fotografije u vlasništvu privatnih osoba te čine dio njihovih obiteljskih zbirki fotografija, nije bilo poteškoća što se tiče davanja prava na objavljivanje. Problem nastaje kada se na fotografiji nalazi više ljudi. Naime, osoba koja se nalazi na fotografiji može dati svoje dopuštenje za objavljivanje iste, no pitanje je bi li isto dopuštenje dale i sve ostale osobe na konkretnoj fotografiji. Ovo pitanje rješava se na način da ustanova koja objavljuje fotografije mora imati dozvole za njihovo objavljivanje, ali građani koji donose materijale iz privatnih zbirki ne moraju budući da oni već imaju pravo na svoju sliku.¹⁶⁵ Zbog

¹⁶⁴ Katić, Tinka. Digitalizacija stare građe. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 3-4 46(2003), str. 38. URL: <http://eprints.rclis.org/5593/> (2019-06-25)

¹⁶⁵ ICARUS. Topotheque – Terms of Cooperation. // ICARUS: 2016., str. 2 URL: <http://documents.icarus.eu/documents/2016/12/topotheque-terms-of-cooperation.pdf> (2020-04-09)

toga bi svatko tko izrađuje neku topoteku trebao uz nju napisati pravnu napomenu u kojoj navodi dozvole za objavljivanje materijala i slično.¹⁶⁶

Prilikom odabira koju građu uvrstiti u Topoteku bila je važna vrijednost određene jedinice. Najvrijednije su one jedinice koje su najstarije i prikazuju sam početak nastanka ovih dvaju naselja, tj. gradnju prvih zgrada (Prilog 2). Fotografije koje prikazuju njihove stanovnike također imaju veliki značaj jer prikazuju način života ljudi, njihove navike i općenito donose priču kroz vrijeme u kojemu su nastale. Stanje materijala je isto tako određivalo hoće li se jedinica uvrstiti u Topoteku ili ne budući da su neke jedinice, ponajprije fotografije, bile toliko loše kvalitete da se na njima nije moglo razaznati niti gdje su fotografirane niti što prikazuju, čak niti nakon digitalne obrade.

Najveći dio za sada prikupljenog materijala čine fotografije, kako one analogne, tako i one digitalne, ali i rukopisni materijal, koji uglavnom datira iz 1990-ih godina. U Topoteku je planirano uvrstiti i karte te planove gradnje naselja te sve ostalo što može svjedočiti o nastanku i razvitku naselja.

Fotografije koje prikazuju Sjenjak novijeg su datuma, a datiraju nešto prije Domovinskog rata, za vrijeme i nakon njega (Prilog 3. – 5.). O vremenima prije rata svjedoče četiri fotografije obitelji s djetetom u parku te prikazuju park s pješčanicom, toboganom i ljuljačkama ispred stambene zgrade u kojemu su se igrala mnoga djeca iz naselja (Prilog 6.). Nadalje, fotografija šetnice na Sjenjaku i novih stambenih zgrada, nebodera, prikazuje uređenje naselja, travnjake, cvijeće i šetnicu kao prostor za druženje u slobodno vrijeme. Fotografije svjedoče i o tragovima Domovinskoga rata, pa bi tako Topoteka sadržavala i fotografije koje prikazuju granatom pogođene izgorjele zgrade i njihove unutrašnjosti te svjedoče o teškom životu stanara tih ratnih godina. Osim spomenutih fotografija za Topoteku su odabrane i fotografije koje prikazuju Osnovnu školu Mladost i Dječji vrtić Sjenčica s njihovim polaznicima te unutrašnjost škole i vrtića (Prilog 7.).

Prikupljeno je i dosta fotografija koje se tiču naselja Drvljanik. Trenutno najstarija fotografija je crno-bijela fotografija iz 1965., a prikazuje djecu koja su tada živjela na Drvljaniku (Prilog 8.). Priča se nastavlja starim crno - bijelim fotografijama iz 70-ih godina koje prikazuju obitelji ispred tek sagrađenih stambenih zgrada, ispred kojih se nalazi prepoznatljivo žuto parkiralište koje je s vremenom postalo svojevrsni simbol ovoga naselja (Prilog 9.). Na istoj fotografiji se vide i stari automobili kakvi su se nekada vozili, način na koji su se ljudi družili i zabavljali, oblačili i u konačnici živjeli. O godinama u vrijeme rata svjedoči

¹⁶⁶ Isto.

vrlo emotivno pismo majke u kojemu ona opisuje svome djetetu život u podrumu i općenito stanje u ratnim godinama, a nastalo je 4.12.1991. godine.¹⁶⁷ Pismo je bilo odgovor na poruku djeteta ispisanu na komadiću papira, a poruka glasi: „Kako si? Šta ima? Šta si mi stavila pod bor? Jesam li dobila koju granatu?...“ (Prilog 10.). Upravo nam ovakvo gradivo pomaže u boljem razumijevanju toga vremena i okolnosti u kojima su ljudi živjeli. O životu na Drvljaniku poslije rata svjedoče fotografije mladih nastale u naselju (Prilog 11.).

Naposljetku, važno je napomenuti da ove fotografije nisu jedini svjedoci života dvaju naselja, ali su to fotografije do kojih se uspjelo doći i na kojima se za sada temelji koncept ove Topoteke koja se u budućnosti planira nadograđivati.

Nakon odabira relevantnih fotografija, fotografije se moraju pretvoriti u digitalni oblik, što se postiže njihovim skeniranjem, o kojem je riječ u poglavlju koje slijedi.

5.1.4. Skeniranje građe

Izvorne fotografije pretvaraju se u digitalne slike procesom skeniranja. Kada skeniramo fotografije one se očitavaju po unaprijed definiranoj rezoluciji. Prilikom procesa digitalizacije fotografija postaje skup pixela koji su raspoređeni u određenom omjeru stupaca i redaka. Broj pixela određuje rezoluciju digitalne slike. Budući da su datoteke visoke rezolucije jako velike može se regulirati kompresija kako bi se njima moglo lakše rukovati. Kompresija se koristi kada želimo smanjiti veličinu datoteke za lakšu obradu, pohranu ili prijenos. Slike mogu reagirati na kompresiju različito. Prilikom kompresije može doći do gubitka kvalitete slike. Fotografije često imaju veliki raspon tonova te je rezultat digitalizacije velika datoteka. U postupku digitalizacije važnu ulogu igra oprema budući da oprema različitih proizvođača može dati različite rezultate.¹⁶⁸

Fotografije korištene za izradu topoteke bile su skenirane na dva načina. Pojedine fotografije koje vlasnici nisu željeli vaditi iz cjelokupne zbirke i dati na skeniranje su skenirane odmah na tom mjestu putem skenera na mobitelu. Fotografije imaju vrlo sjajnu stranu lica pa se prilikom skeniranja mobitelom ocrta odsjaj onoga tko skenira. Takve bi se fotografije trebale dodatno obraditi u nekom od programa. Drugi način skeniranja fotografija je skenerom (HP Deskjet 1500 series). Bilo je raznovrsnih fotografija, kvalitetnih i nekvalitetnih. Prvo su

¹⁶⁷ Suglasnost za objavu pisma dobivena je od njegova vlasnika i autora.

¹⁶⁸ IFLA Guidelines for digitization projects for collections and holdings in the public domain, particularly those held by libraries and archives. IFLA, 2002. URL: <https://www.ifla.org/files/assets/preservation-and-conservation/publications/digitization-projectsguidelines.pdf>

skenirane crno – bijele fotografije, a zatim fotografije u boji. Postavke skenera bile su prilagođene pa je tako rezolucija bila 1200 px, a kompresija niska. Na taj način su fotografije skenirane da prikazuju što jasnije ono što je na njima. Unatoč ovim postavkama, neke od fotografija su i dalje mutne jer su tako fotografirane u izvornom obliku. Sve fotografije su nakon skeniranja bile spremljene u JPG formatu.

Pri rukovanju fotografijama mora se paziti na to da ih se ne savija i ne ošteti, a posebnu pažnju treba usmjeriti na rubove fotografija. Crno – bijele fotografije se ne bi trebale dodirivati rukama jer otisci prstiju mogu promijeniti boju fotografije. Na fotografije se ne lijepi nikakva oznaka niti bilo što drugo. Za pisanje po fotografiji može se koristiti meka grafitna olovka i to na poledini uz rub, a sa prednje strane samo ukoliko postoji obrub gdje nema dijelova fotografije. Spajalice, ljepljiva traka i drugi pribor se ne bi trebao koristiti na fotografijama.¹⁶⁹ Kada su sve fotografije pravilno obrađene, počinje se izrađivati plan topoteke o kojem će više govora biti u sljedećem poglavlju.

5.1.5. Plan Topoteke

Plan izradbe Topoteke dvaju osječkih naselja: Drvljanik i Sjenjak odvijao se u nekoliko faza od kojih smo prethodno već spomenuli uključivanje lokalne zajednice, odabir građe i skeniranje građe. Završetkom tih faza prikupljeni su svi potrebni materijali te je započela faza planiranja izradbe Topoteke. Prvi korak je opis fotografija.

Podatci za opis fotografija koji bi se trebali popuniti su: ime, datum, tagovi, ID, stvaratelj, izvor, vlasnik, komentar i Copyright. U polje „ime“ upisuje se naziv fotografije (naziv datoteke na računalu), a kako bi olakšali snalaženje prilikom upisivanja imena sve bi se fotografije moglo nazvati IMG_broj (npr. IMG_1, IMG_2...) jer je vrlo komplicirano prepisivati nasumične brojeve i slova koja su prethodno zadana kao imena fotografija. „Datum“ je polje u koje se upisuje datum/godina nastanka fotografije. To je onaj datum ili godina nastanka fotografije koje je vlasnik naveo kao točan. Vrlo važno polje kada govorimo o pretrazi fotografija na platformi Topoteke je polje „tagovi“. U njega se upisuju sve ključne riječi koje opisuju fotografiju (ili drugi dokument) i pomoću njih se korisnicima olakšava pretraga na

¹⁶⁹Preserving photographs. National Archives of Australia. URL: <http://naa.gov.au/informationmanagement/managing-information-and-records/preserving/photographs.aspx> (2019-06-27)

platformi.¹⁷⁰ Budući da je Topoteka dvaju osječkih naselja: Drvljanik i Sjenjak vezana uz ova naselja i grad Osijek najčešći tagovi bit će Osijek, Sjenjak, Drvljanik, a uz njih se nalaze i riječi koje opisuju što je još na fotografiji (npr. zgrada). Prilikom pisanja tagova svaka se sljedeća ključna riječ odvaja zarezom. Nadalje, nije dobro tagove pisati u množini; kod navođenja adrese svaki se kućni broj navodi kao poseban tag i dr.¹⁷¹ Sljedeće polje pri opisivanju fotografija je polje „ID“ u koje se opisuje brojčani identifikacijski broj (dodaje se automatski prilikom postavljanja fotografije na platformu) za fotografije koji je jedinstven i ne može se ponavljati više puta na različitim fotografijama.¹⁷² Nakon ID-ja dolazi polje „stvaratelj“ koje upućuje korisnika na to tko je kreator (stvaratelj) datoteke, u ovom slučaju fotografije. Kada smo upisali tko je stvaratelj prelazimo na polje „izvor“ u koje upisujemo od koga smo dobili fotografiju ili drugu vrstu datoteke. Najčešće je izvor isti kao i vlasnik budući da je u pravilu osoba koja daje fotografiju na korištenje i vlasnik te fotografije (ili neke druge datoteke). „Komentar“ je polje u koje se upisuje kratak komentar tj. opis fotografije.¹⁷³ U slučaju ove topoteke on bi se odnosio na to tko je na slici i što je na njoj prikazano. „Copyright“ se odnosi na autorsko pravo vlasnika datoteka da preuzima, daje na korištenje, umnožava i slično svoje fotografije. Sve fotografije bile bi postavljene na platformu u JP(E)G ili TIF formatu.¹⁷⁴ One se na platformi vrlo jednostavno mogu brisati i zamjenjivati.¹⁷⁵ Osim toga, mogućnost preuzimanja fotografija iz topoteke bila bi zabranjena kako bi se zaštitila prava vlasnika fotografija.¹⁷⁶ Nakon što bismo popunili sva polja za opis fotografija, ovaj korak planiranja topoteke bio bi dovršen.

Osim opisa fotografija platforma nudi i mogućnost dodavanja jedne ili više lokacija za svaku fotografiju.¹⁷⁷ U Topoteci dvaju osječkih naselja: Drvljanik i Sjenjak kao prvu lokaciju naveo bi se grad Osijek, a zatim bi se na fotografijama koje su vezane uz Drvljanik to naznačilo, kao i za fotografije koje su vezane uz Sjenjak. To znači da bi svaka fotografija imala dvije lokacije čime bi se korisnicima dodatno olakšalo pretraživanje.

Nadalje, kod izrade topoteke koristila bi se polja „Memo“ i „Question“.¹⁷⁸ „Memo“ je polje u koje se opisuju komentari izrađivača topoteke koji nisu vidljivi javnosti, a važni su da ih osoba koja je topoteku izradila zapamti.¹⁷⁹ U ovo polje bi se upisivalo ima li još sličnih

¹⁷⁰ Manual. / priredio Alexander Schatek Beč: International Centre for Archival Research, 2020., str. 22. URL: <https://documents.icar-us.eu/documents/2016/06/topotheque-manual-english.pdf> (2020-09-15)

¹⁷¹ Isto, str. 11.

¹⁷² Isto, str. 2.

¹⁷³ Isto, str. 15.

¹⁷⁴ Isto, str. 2.

¹⁷⁵ Isto.

¹⁷⁶ Isto, str. 9.

¹⁷⁷ Isto, str. 17.

¹⁷⁸ Isto, str. 20.

¹⁷⁹ Isto.

fotografija koje nisu uvrštene u topoteku kao i eventualne napomene koje je dao vlasnik fotografije. U polje „Question“ upisuju se pitanja za korisnike topoteke i vidljiva su javnosti.¹⁸⁰ Pomoću tih pitanja korisnici mogu pomoći u razrješavanju nejasnoća, kao što je primjerice datum nastanka neke fotografije, te tako pomoći daljnjem napretku topoteke.

Prilikom izrade topoteke stvara se jedinstvena web adresa koja je različita za korisnike koji pregledavaju topoteku i za administratore.¹⁸¹ Ona se sastoji od imena i nastavka za topoteku ([http://\[name\].topotheque.eu](http://[name].topotheque.eu))¹⁸² pa bi tako ova topoteka imala web adresu <http://drvljaniksjenjak.topotheque.eu> za korisnike, a <http://drvljaniksjenjak.topotheque.at/admin.php> za administratora. Treba napomenuti da platforma podržava samo novije verzije Internet pretraživača pa bi se stoga topoteka izrađivala u pretraživaču Google Chrome verzija 10.¹⁸³

6. Zaključak

Današnje društvo društvo je mnoštva informacija koje mu stoje na raspolaganju, društvo velikog napretka i promjena kojem je uvelike pridonio tehnološki i informacijski razvoj. Upravo iz potrebe čuvanja informacija, čuvanja arhivske građe i čuvanja same povijesti, koja se od čovjeka nikako ne može odvojiti, rodila se i potreba za stvaranjem digitalizirane građe pa tako i topoteka. Svakoj državi, gradu i naselju potreban je identitet, a taj identitet stvara, između ostalog, povijesna pozadina koja razotkriva osnutak države/grada/naselja, njihovu izgradnju i uspon.

Ovaj završni rad fokusiran je na dva osječka naselja – Drvljanik i Sjenjak, čija je povijest, osim u sjećanjima njihovih živućih bivših i sadašnjih stanovnika, sačuvana i u brojnim fotografijama i drugim relevantnim dokumentima koji se dotiču života i povijesti tih dvaju naselja. Kako bi se ta povijest očuvala i za buduće generacije, javila se potreba za njihovim okupljanjem na jednom mjestu. U digitaliziranom obliku bile bi dostupne svima onima koji su za ovu problematiku zainteresirani.

Cilj ovoga završnog rada je stoga bio ukazati na važnost izradbe jedne takve topoteke. Željelo se pokazati kako je očuvanje privatnih zbirki malih zajednica, koje bi je mahom činile, jednako važno kao i očuvanje velikih zbirki u arhivima. Kroz izradbu se Topoteke željelo

¹⁸⁰ Isto.

¹⁸¹ Isto, str. 5.

¹⁸² Isto.

¹⁸³ Isto, str. 1.

ukazati i na važnost digitalizacije i očuvanja zavičajne kulturne i povijesne baštine uopće, koja je zasigurno neodvojivi dio našeg zavičajnog i šireg nacionalnog identiteta. Jednako je tako cilj bio i predstaviti plan kojim bi se vodili pri izradbi planirane Topoteke, pri čemu treba naglasiti da prikupljeni materijal nije konačan jer se Topoteka, kada se izradi, i dalje namjerava sustavno nadopunjavati. Naime, svaka fotografija, iako prikazuje možda isto mjesto, događaj ili je snimljena u gotovo istom trenutku, jedinstvena je jer donosi neku svoju priču te pomaže stvoriti cjelovitiju sliku ovih dvaju naselja i dio je identiteta lokalne zajednice. Držimo da će, uz navedeno, izradba Topoteke pomoći izgradnji i održanju toga identiteta. Pretpostavlja se da će se njezinom izradbom potaknuti i suradnja članova lokalne zajednice, ali i da će Topoteka privući i veći broj korisnika u arhive jer će biti potaknuti na daljnje istraživanje o svojoj zajednici. Iz svih se navedenih razloga svakom naselju, mjestu, gradu, ustanovi i svima ostalima zainteresiranima za očuvanje kulturno-povijesne baštine preporučuje izrada topoteke kao jedinstvenog alata za očuvanje kulture i povijesti kao i platforme za promociju zajednice/ustanove. Topoteka je izvrstan alat za prezentaciju sadržaja jednostavnog sučelja i jednako je pristupačna kreatorima sadržaja i korisnicima. Dostupna je svima što je najpozitivnija stavka kojom se ruše barijere koje sprječavaju nastanak nečeg vrijednog i korisnog.

Popis literature

1. @rhivi. 2(2017) URL: https://hrcak.srce.hr/index.php?show=toc&id_broj=17021 (2020-07-20)
2. @rhivi. Hrčak. Portal Hrvatskih znanstvenih i stručnih časopisa. URL: https://hrcak.srce.hr/index.php?show=toc&id_broj=17021 (2020-07-20)
3. About us. URL: <https://www.europeana.eu/en/about-us> (2020-07-28)
4. Ađulović, Senad. Arhivi i digitalizacija – od mikrofilma do digitalnog arhiva. // @rhivi 5(2019), str. 26-28. URL: https://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=343295 (2020-08-01)
5. Aparac - Jelušić, Tatjana. Digitalna baština u nacionalnim programima. URL: http://dzs.ffzg.unizg.hr/text/aparac_1997_2.htm (2019-06-11)
6. Berak, Sandra. Topoteka Podsused. // @rhivi 2(2017), str. 20-21. URL: https://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=311336 (2020-08-01)
7. Bjelovar: lokalna povijest. URL: <https://bjelovar.topoteka.net> (2020-08-01)
8. Božić Drljača, Vesna. Projektna dokumentacija fonda skupština općine Osijek, Državnoga arhiva u Osijeku. Osijek: Državni arhiv u Osijeku, 2004.
9. Časopis @rhivi. URL: <https://documents.icar-us.eu/documents/2018/01/rhivi-2.pdf> (2019-06-23)
10. Čurik, Ivana. ICARUS Hrvatska na društvenoj mreži (Facebook) – @icarushr. // @rhivi 1(2017), str. 40. URL: https://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=304826 (2020-08-01)
11. DAR: Državni arhiv u Rijeci. URL: <https://dar.topoteka.net> (2020-08-02)
12. Digitalizirana zagrebačka baština – Zbirke. URL: <https://digitalnezbirke.kgz.hr/> (2019-08-06)
13. Dolina Neretve. URL: <https://dolinaneretve.topoteka.net> (2019-08-07)
14. Events. URL: <https://icar-us.eu/en/events/> (2019-08-02)
15. Fotografije i razglednice. URL: <https://www.dao.hr/index.php/gradivo-u-arhivu/digitalizirano-gradivo/fotografije-i-razglednice> (2019-08-06)
16. Fotografije. URL: <https://www.gskos.unios.hr/index.php/fotografije> (2020-09-03)
17. Gradska i sveučilišna knjižnica Osijek. URL: <https://www.gskos.unios.hr/#> (2019-08-06)

18. Hajtnik, Tatjana. Slovenski digitalni arhiv: e-ARH.si projekt. // @rhivi 3(2018), str. 10-13. URL: <https://hrcak.srce.hr/220309> (2019-08-06)
19. Horvat, Jasna. Topoteka Vilijun. // @rhivi 1(2017), str. 38. URL: https://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=304824 (2019-06-23)
20. HR-DAOS-1943 Prosvjetno-kulturna djelatnost Državnog arhiva u Osijeku - zbirka fotografija. Državni arhiv u Osijeku. URL: <https://www.dao.hr/index.php/hr-daos-1943-prosvjetno-kulturna-djelatnost-drzavnog-arhiva-u-osijeku-zbirka-fotografija> (2020-07-26)
21. HR-DAOS-2092 Zbirka razglednica - Sakuntala park u Osijeku – 48 povijesnih vizura. Državni arhiv u Osijeku. URL: <https://www.dao.hr/index.php/hr-daos-2092-zbirka-razglednica-sakuntala-park-u-osijeku-48-povijesnih-vizura> (2020-07-26)
22. HR-DAOS-964 -2 Osijek na fotografijama. Državni arhiv u Osijeku. URL: <https://www.dao.hr/index.php/hr-daos-964-2-osijek-na-fotografijama> (2020-07-26)
23. Hrvatski željeznički muzej: HŽ INFRASTRUKTURA d.o.o. URL: <https://crorailways.topoteka.net> (2019-08-07)
24. Hrvatsko narodno kazalište Ivan pl. Zajc. URL: <https://hnk-zajc.topoteka.net> (2020-08-02)
25. ICARUS HRVATSKA. URL: <https://icar-us.eu/english-icarus-hrvatska/> (2019-06-23)
26. ICARUS. Topotheque – Terms of Cooperation. // ICARUS: 2016., str. 2-5. URL: <http://documents.icar-us.eu/documents/2016/12/topotheque-terms-of-cooperation.pdf> (2020-04-09)
27. IFLA. Guidelines for digitization projects for collections and holdings in the public domain, particularly those held by libraries and archives. IFLA, 2002. URL: <https://www.ifla.org/files/assets/preservation-and-conservation/publications/digitization-projects-guidelines.pdf> (2019-06-10)
28. Ilok. URL: <https://ilok.topoteka.net> (2020-07-29)
29. Karlović, Dajana. Participativni arhiv lokalne zajednice: Topoteka Općine Starigrad: Diplomski rad. Zadar: Sveučilište u Zadru; Odjel za informacijske znanosti, 2017.
30. Katić, Tinka. Digitalizacija stare građe. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 3-4 46(2003), str. 33-47. URL: <http://eprints.rclis.org/5593/> (2019-06-12)
31. Knjižara Morpurgo: Split. URL: <https://morpurgo.topoteka.net/> (2019-08-26)
32. Kuštro, Dario. 45 godina najvećeg gradskog naselja, 18.01.2016. URL: <http://www.glas-slavonije.hr/290729/3/Sjenjak---Raspored-kucnih-brojeva-bio-je-i-ostao-najveci-neprijatelj-omiljenog-naselja> (2019-08-01)

33. Lekenik. URL: <https://lekenik.topoteka.net> (2019-08-07)
34. Lemić, Vlatka. ICARUS aktivnosti u 2018. godini. // @rhivi 2(2017), str. 40. URL: https://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=311362 (2020-08-01)
35. Lemić, Vlatka. ICARUS HR – priprema, pozor, start! // @rhivi 1(2017), str. 39. URL: https://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=304825 (2020-08-01)
36. Lemić, Vlatka. Projekt co:op – mogućnost i zajednice. // @rhivi 1(2017), str. 14-15. URL: https://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=304811 (2020-08-01)
37. Lemić, Vlatka. Riječ uredništva. // @rhivi 3(2018), str. 0-0. URL: <https://hrcak.srce.hr/220303> (2019-08-01)
38. Lemić, Vlatka. Riječ uredništva. // @rhivi 2(2017), str. 0-0. URL: <https://hrcak.srce.hr/212962> (2019-08-01)
39. Lemić, Vlatka. Topoteka – hrvatska i europska povijest. // @rhivi 3(2018), str. 39. URL: <https://hrcak.srce.hr/220324> (2019-08-07)
40. Lika. URL: <https://lika.topoteka.net/> (2019-08-26)
41. Lowry, James. Nova istraživanja o izmještenim arhivima. // @rhivi 3(2018), str. 6-7. URL: <https://hrcak.srce.hr/220307> (2019-08-06)
42. Lukavečki Macan, Valerija. Topoteka Zagreb – povijesni centar. // @rhivi 6(2019), str. 18-19. URL: <https://hrcak.srce.hr/242833> (2020-09-03)
43. Manual. / priredio Alexander Schatek. Beč: International Centre for Archival Research, 2020., str. 1-33. URL: <https://documents.icar-us.eu/documents/2016/06/topotheque-manual-english.pdf> (2020-09-15)
44. Matković, Martina. Topoteka Vinkovačke jeseni - folklorna, kulturno-turistička i gospodarska manifestacija u digitaliziranom obliku. // @rhivi 5(2019), str. 13-14. URL: https://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=343288 (2020-08-01)
45. Mesić, Hrvoje. Topoteka Osijek – Tvrđa. // @rhivi 4(2018), str. 14. URL: https://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=335690 (2020-08-01)
46. Milobara, Irena. Topoteka Vukovar. // @rhivi 1(2017), str. 16. URL: https://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=304812 (2020-08-01)
47. Modrušan, Martin. Slikovno arhivsko gradivo. // Vjesnik istarskog arhiva 6-7 (2001), str. 395-399. URL: <http://ipd-ssi.hr/Casopisi/VIA/svezak6-7/9modrusan.pdf> (2019-06-20)
48. Nacionalni program digitalizacije arhivske, knjižnične i muzejske građe. Zagreb: Ministarstvo kulture Republike Hrvatske, 2006.

49. O nama. URL: <https://icar-us.eu/english-icarus-hrvatska/english-o-nama/> (2019-06-23)
50. O portalu. URL: <https://digitalnezbirke.kgz.hr/?cnt=portal.dzb> (2019-08-06)
51. Organizacija. URL: <http://www.kultura.hr/O-nama/Organizacija> (2019-03-08)
52. Osijek – Tvrđa. URL: <https://osijek-tvrnja.topoteka.net/> (2019-08-26)
53. Podravina. URL: <https://podravina.topoteka.net/> (2019-08-26)
54. Postani član. URL: <https://icar-us.eu/english-icarus-hrvatska/english-o-nama/english-postani-clan/> (2019-06-23)
55. Pravilnik o korištenju arhivskoga gradiva. Zagreb: Ministarstvo kulture, 2019. URL: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/full/2019_12_121_2401.html (2020-07-20)
56. Preserving photographs. National Archives of Australia. URL: <http://www.naa.gov.au/recordsmanagement/agency/preserve/physical-preservation/photographs.aspx> (2019-06-20)
57. Prijavnica. URL: <https://documents.icar-us.eu/documents/2016/10/icarus-hr-application-form.pdf> (2019-06-26)
58. Principle. URL: <http://www.topothek.at/en/principle/> (2019-06-10)
59. Rajh, Arijan; Stančić, Hrvoje. Planiranje, izgradnja i uspostava digitalnog arhiva. // Arhivski vjesnik 53 1(2010), str. 41-62. URL: <https://hrcak.srce.hr/62414> (2019-06-11)
60. Razglednice grada Osijeka. URL: https://www.gskos.unios.hr/index.php/razglednice_grada_osijeka/ (2020-09-03)
61. Rijeka. URL: https://rijeka.topoteka.net/#ipp=100&p=1&searchterm=&t=1%2C2%2C4%2C5&sf=chk_docname%2Cchk_mainkeywords%2Cchk_subkeywords&sort=document_date&sortdir=asc&r=1596012468743 (2020-07-29)
62. Seiter-Šverko, Dunja. Nacionalni program digitalizacije arhivske, knjižnične i muzejske građe i projekt “Hrvatska kulturna baština“. // Vjesnik bibliotekara hrvatske 55 2(2012), str. 5-15. URL: https://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=156958 (2019-06-10)
63. Senkić, Matea. Revitalizacija povijesnih građevina kroz model javno-privatnog partnerstva. // @rhivi 2(2017), str. 32. URL: https://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=311350 (2020-08-01)
64. Sign up for a Topotheque. URL: <https://icar-us.eu/cooperation/online-portals/topothek/betreiben-sie-eine-topothek/topothek-bestellung/> (2019-06-29)

65. Smjernice za odabir građe za digitalizaciju. Ministarstvo Republike Hrvatske, 2007.
URL: http://www.kultura.hr/content/download/596/7925/file/smjernice_odabir.pdf
(2020-07-20)
66. Sršan, Stjepan. Ulice i trgovi grada Osijeka: povijesni pregled. Osijek: Državni arhiv u Osijeku, 2001.
67. Stare hrvatske novine. Portal digitaliziranih novina. URL:
<http://dnc.nsk.hr/Newspapers/Default.aspx> (2019-08-06)
68. Stari hrvatski časopisi. Portal digitaliziranih časopisa. URL: <http://dnc.nsk.hr/journals/>
(2019-08-06)
69. Statut: ICARUS HRVATSKA. Zagreb: ICARUS Hrvatska, 2016. URL;
<https://documents.icar-us.eu/documents/2016/10/icarus-hr-bylaws.pdf> (2019-06-26)
70. Sudjelujete u izgradnji virtualnog arhiva Topoteka Bjelovar, 18.01.2019. URL:
<http://dabj.hr/?d=16> (2019-08-07)
71. Šiljeg, Paulina. Topoteka Dolina Neretve. // @rhivi 5(2019), str. 15-16. URL:
https://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=343289 (2020-08-01)
72. Šojat-Bikić, Maja. Baštinski pristup digitalizaciji povijesnih novina: od povijesnih novina do digitalne zbirke sadržaja. // Medijska istraživanja : znanstveno-stručni časopis za novinarstvo i medije 12 2(2006), str. 19-40. URL:
https://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=36199 (2019-06-10)
73. Štefanac, Tamara. Topoteka Hrvatskog željezničkog muzeja na primjeru Vinkovačke željezničke zbirke. // @rhivi 6(2019), str. 17. URL: <https://hrcak.srce.hr/242832> (2020-09-03)
74. Topić, Nada. Topoteka Knjižara Morpurgo. // @rhivi 2(2017), str. 22-23. URL:
https://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=311337 (2020-08-01)
75. Topoteka Medjimurje. URL: <https://medjimurje.topoteka.net/> (2019-08-26)
76. Topotheque: our history, online archive. URL: <https://www.topothek.at/en/> (2019-06-10)
77. Vinkovačke jeseni: u virtualnom arhivu. URL: <https://vinkovacke-jeseni.topoteka.net/>
(2019-08-26)
78. Vnuk, Gordana. Digitalni arhiv Eurokaza. // @rhivi 4(2018), str. 19-20. URL:
https://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=335694 (2020-08-01)
79. Vukadin, Ana. Pravilnik za opis i pristup građi u arhivima, knjižnicama i muzejima. // @rhivi 2(2017), str. 13. URL:
https://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=311332 (2020-08-01)

80. Vukovar. URL: <https://vukovar.topoteka.net/> (2019-08-26)
81. What is the Topotheque. URL: <https://www.topothek.at/en/what-is-the-topotheque/> (2019-06-28)
82. Who are the stakeholders? URL: <https://www.topothek.at/en/who-arethe-stakeholeders/> (2019-06-29)
83. Ysterreich. URL: <https://ysterreich.topoteka.net/> (2019-08-26)
84. Zagreb povijesni centar. URL: <https://zagrebcentar.topoteka.net/> (2019-08-26)
85. Zajednica kao prilika - kreativna arhivska i korisnička mreža. URL: <http://deskkultura.hr/hr/projekti/natjecaj-veci-projekti-suradnje/zajednica-kao-prilika-kreativna-arhivska-i-korisnicka-mreza> (2020-07-20)
86. Zakon o arhivskom gradivu i arhivima: Hrvatski Sabor, 2020. URL: <https://www.zakon.hr/z/373/Zakon-o-arhivskom-gradivu-i-arhivima> (2020-07-26)
87. Zavičajna zbirka. // Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje, Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2019. URL: <http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=66968> (2019-06-30)
88. Zbirke arhivskoga gradiva. URL: <http://www.arhiv.hr/hr-hr/Istražite-gradivo/Što-čuvamo/Kako-je-gradivo-organizirano/Zbirke-arhivskoga-gradiva> (2019-07-20)
89. Živić, Tihomir. Projekt „Digitalizacija baštinskih knjižničnih fondova: naša nužnost i obveza“. // @rhivi 1(2017), str. 9-10. URL: https://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=304809 (2020-08-01)

Prilozi

General

Typ
Community

Billing address *

Zip code *

Place *

Country *
Austria

Number of inhabitants *

Email *

Telephone

Contact person

Title *

Name *

Surname *

Email *

Telephone

About the Topotheque

Contract start date *

URL Name *

The name that the Topotheque should get in its final URL, for example "prater" in prater.topothek.at.

Domain *
topothek.at

Other

Comments

Data protection *

I have read the [data protection declaration](#) and agree that the the above data will be stored permanently to enable us to reply to my inquiry and get further clarifications if necessary.

Captcha *

I'm not a robot

 reCAPTCHA
Privacy - Terms

Submit

Prilog 1. Obrazac za registraciju topoteke. URL: <https://www.icar-us.eu/en/cooperation/online-portals/topothek/betreiben-sie-eine-topothek/topothek-bestellung/topotheque-form-en/>

Prilog 2. Početak izgradnje zgrada na Drvljaniku, 1965. godina

Prilog 3. Osječki Sjenjak prije rata, 1989. godina

Prilog 4. Zgrada na Sjenjaku, 1991. godina

Prilog 5. Djeca u vrtiću „Sjenčica“ na Sjenjaku, 1996. godina

Prilog 6. Jedna od fotografija iz razdoblja prije Domovinskog rata, 1989. godina

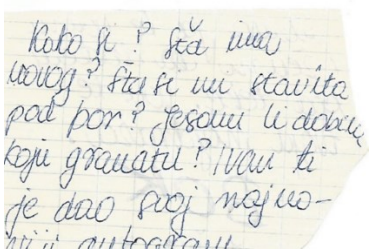
Prilog 7. Polaznici Dječjeg vrtića Sjenčica, 2001. godina

Prilog 8. Djeca s Drvljanika, 1965. godina

Prilog 9. Žuto parkiralište – svojevrsni simbol Drvljanika, 1995. godina

Prilog 10. Pismo djevojčice s Drvljanika, 1991. godina

Prilog 11. Mladi u naselju Drvljanik nakon Domovinskog rata.